

Vammaispalvelujen perhehoidon soveltamisohjeet

Voimassa 1.1.2023 alkaen

Hyvinvointialueen aluehallitus 17.1.2023 § x

Sisällys

Vammaispalvelujen perhehoidon soveltamisohjeet.....	1
Vammaisten henkilöiden perhehoidon toimintaohjeen soveltamisala	4
1 Perhehoito	4
1.1 Toimeksiantosuhteinen perhehoito	4
1.2 Ammatillinen perhehoito	4
1.3 Perhehoidon lainsäädäntö ja muu sääntely	5
1.4 Perhehoidon tarkoitus ja tavoite.....	5
1.4.1 Lasten ja nuorten perhehoito	6
1.4.2. Aikuisten perhehoito	7
1.5 Perhehoidettavan asema.....	7
1.6 Perhehoitomuodot	7
1.6.1 Pitkäaikainen perhehoito.....	8
1.6.2 Lyhytaikainen perhehoito	8
1.6.3 Osavuorokautinen perhehoito	8
1.7 Perhehoidon organisointi.....	9
1.8 Omaishoidon ja perhehoidon välinen ero.....	10
2 Perhehoitajan ja perhekodin hyväksymisen edellytykset	10
2.1 Perhehoitaja	10
2.1.1 Kuka voi ryhtyä perhehoitajaksi.....	10
2.1.2 Perhehoitajalta edellytettävät asiat.....	11
2.1.3 Ehdottomat esteet perhehoitajaksi ryhtymiselle.....	12
2.1.4 Ennakovalmennus.....	12
2.1.5 Perhehoitajan taustan selvittäminen.....	14
2.2 Perhekoti	14
2.2.1 Hoidettavien määrä perhehoidossa.....	16
3 Vammaisten henkilöiden perhehoidon toimintamalli	17
3.1 Perhehoidon asiakkaat	17
3.2 Perhehoidossa eläminen	17
3.2.1 Hoitotarvikkeet ja apuvälineet	17
3.2.2 Lääkehoito	18

Lääkehoidon vastuu pitkäaikaisessa perhehoidossa	18
Lääkehoidon vastuu lyhytaikaisessa ja osavuorokautisessa perhehoidossa	19
3.2.3 Ateriat	19
4 Perhehoitoa määrittävät suunnitelmat ja sopimukset.....	20
4.1 Perhehoitoa määrittävät suunnitelmat.....	20
4.1.1 Asiakas/palvelusuunnitelma	20
4.1.2 Perhehoidon toteuttamissuunnitelma	20
4.2 Toimeksiantosopimus	20
4.2.1 Toimeksiantosopimuksen sisältö.....	21
4.2.2 Toimeksiantosopimuksen irtisanominen, purkaminen ja päättyminen	21
5 Perhehoidon asiakasmaksut.....	22
6 Perhehoidon palkkiot ja korvaukset.....	22
6.1 Hoitopalkkio.....	23
6.1.1 Hoitopalkkioluokkien määrittely	23
6.2 Kulukorvaus.....	24
6.3 Käynnistämiskorvaus.....	25
6.4 Matkakorvaukset ja oman auton käyttö.....	26
6.5 Hoitopalkkiot ja kulukorvaukset perhehoidon keskeytyksen ajalta	27
6.5.1 Perhehoitajan sairastuessa	27
6.5.2. Perhehoidon keskeytyessä perhehoitajasta riippumattomasta syystä	27
6.6 Hoitopalkkiot ja kulukorvaukset perhehoidon päättyessä	28
6.7 Perhehoitajan osallistuminen tukitoimiin	28
6.8 Perhehoitajan verotus.....	29
7 Perhehoitajan sijaisjärjestelyt.....	29
7.1 Perhehoitajan vapaapäivät ja niiden kertyminen	29
7.2 Sijaishoito ja perhehoitajalle maksettavat palkkiot ja kulukorvaukset vapaan ajalta	30
8 Perhehoitajan eläketurva ja perhehoitajan ja perhehoidettavan vakuutukset	31
9 Perhehoidon valvonta	32
9.2 Perhehoidon ohjaus- ja valvontakäynnit	32
10 Perhehoitajan tuki ja yhteistyö.....	33
11 Salassapito ja vaitiolovelvollisuus.....	34
12 Asiakirjojen säilyttäminen	35
13 Hoidettavan varat ja omaisuusluettelo	35

14 Asiakkaan kuolema perhehoitokodissa	36
15 Asiakkaan valitus- ja vaikutusmahdollisuudet.....	36
16 Toimintaohjeen voimaantulo	37

Vammaisten henkilöiden perhehoidon toimintaohjeen soveltamisala

Tämä toimintaohje koskee toimeksiantoantosuhteisen perhehoidon toimintaa ja perustuu perhehoitoa koskeviin lakeihin. Toimintaohje on hallinnollinen päätös vammaisten henkilöiden toimeksiantosuhteisen perhehoidon toteuttamiseksi.

1 Perhehoito

1.1 Toimeksiantosuhteinen perhehoito

Perhehoidolla tavoitellaan kodinomaista hoitoa ja mahdollisuutta läheisiin ihmissuhteisiin, sekä hoidettavan perusturvallisuuden ja sosiaalisten suhteiden edistämistä (Perhehoitolaki 1 §). Toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa toimeksiantaja eli hyvinvointialue on vastuussa perhehoidosta ja sen järjestämisestä. Toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa hyvinvointialue tekee toimeksiantosopimuksen jokaisen perhehoidettavan henkilön osalta erikseen perhehoitajan kanssa tai sopimuksen perhehoidon järjestämisestä yksityisen perhehoidon tuottajan kanssa (Perhehoitolaki 3 §). Perhehoito voi olla pitkä- tai lyhytaikaista tai osavuorokautista. Toimeksiantosuhteinen perhehoito ei ole yritystoimintaa.

1.2 Ammatillinen perhehoito

Ammatillista perhehoitoa on kuvattu yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (7 §). Sen mukaan yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajan, joka jatkuvasti tuottaa ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja, on saatava lupaviranomaiselta lupa palvelujen tuottamiseen ennen toiminnan aloittamista ja olennaista muuttamista. Lupa kattaa kaikki palvelujen tuottajan toimintayksiköt, joissa tuotetaan ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja.

Ammatillista perhehoitoa voidaan antaa vain luvan perusteella ammatillisessa perhehoidossa (Perhehoitolaki 4 §). Ammatillinen perhehoito on yksityinen palveluntuottajan toimintaa (yritystoimintaa) eikä perustu toimeksiantosuhteiseen perhehoidon toimintaan. Yksityinen palveluntuottaja ei voi tehdä perhehoitolain 10 §:n tarkoittamaa toimeksiantosopimusta perhehoitajan kanssa, vaan se on aina tehtävä hyvinvointialueen ja perhehoitajan välillä.

Tämä toimintaohje ei koske edellä kuvattua ammatillista perhehoitoa.

1.3 Perhehoidon lainsäädäntö ja muu sääntely

Perhehoitoon liittyviä ja perhehoitoa määrittäviä säädöksiä ovat:

- Perhehoitolaki (263/2015)
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977) sekä asetus kehitysvammaisten erityishuollosta (988/1977)
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987) sekä asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (759/1987)
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista (980/2012), Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista annetun lain 2 §:n muuttamisesta (267/2015)
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- Kunnallinen eläkelaki (549/2003)
- Työtaturma- ja ammattitautilaki (459/2015)
- Hallintolaki (434/2003)
- Hallintolain käyttölaki (586/1996)
- Laki omaishoidon tuesta (937/2005)
- Tietosuojaalaki (516/2004)
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)
- Laki (734/1992) ja asetus (912/1992) sosiaali- ja terveystalvveluon asiakasmaksuista
- Laki sosiaali- ja tervetvdenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007)
- Henkilötietolaki (523/1999)
- Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011)
- Lastensuojelulaki (417/2007)
- Sairausvakuutuslaki (1224/2001)
- Kotikuntalaki (201/1994)
- Pelastuslaki (79/2011)
- STM:n opas 2005:32 Turvallinen lääkehoito
- STM:n julkaisuja 2013:11 Laatusuositus hyvän ikääntymisen ja palvelujen parantamiseksi
- Valvira: Valvontaohjelmat
- THL:n opas: Turvallinen lääkehoito 2016

1.4 Perhehoidon tarkoitus ja tavoite

Perhehoidolla tarkoitetaan asiakkaan hoidon osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan tai hoidettavan kotona, yksityiskodissa. Perhehoidon erityinen vahvuus ovat pysyvät ihmissuhteet ja niiden luoma turva ja mahdollisuus

kiintymyssuhteisiin. Perhehoidossa eheän arjen perustana ovat toistuvat, säännölliset arki-rutiinit. Perhehoito on tavallista perheen elämää.

Perhehoidon lähtökohtia ovat itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, voimavaralähtöinen toiminta, oikeudenmukaisuuden toteuttaminen, osallisuuden tukeminen, yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden huomioiminen ja niihin vastaaminen, turvallisuuden huomioiminen sekä vastuullisuus. Perhehoito palvelumuotona voi olla mahdollinen missä tahansa vaiheessa asiakkaan elämänkaarta.

Lasten ja nuorten perhehoidon tavoitteena on tukea kehitystä ja hyvinvointia sekä vanhempien jaksamista. Kehitysvammaiselle tai muulle erityistarpeiselle lapselle voidaan myöntää perhehoitoa joko kehitysvammalain, lastensuojelulain tai vammaispalvelulain perusteella. Lapsen kohdalla perhehoito voidaan järjestää vammaispalvelulain (HE 191/2022 vp) 19 §:n mukaisena lapsen asumisen tukena. Silloin huoltajat hakevat lapsen asumista kodin ulkopuolella ja miettivät yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa lapsen kannalta parasta ratkaisua. Prosessissa on huomioitava sosiaalihuoltolain 41 §:n mukaisen monialaisen yhteistyön toteutumisesta. Lapsen asuminen perhehoidossa edellyttää huoltajien suostumusta sekä lapsen mielipiteen selvittämistä.

Kehitysvammaiselle tai muulle erityistarpeiselle aikuiselle voidaan myöntää perhehoitoa joko kehitysvammalain tai vammaispalvelulain perusteella. Aikuisten perhehoidossa on tärkeää yhteisöllisen asumisen järjestäminen sekä osallisuuden ja toimintakyvyn tukeminen ja ylläpitäminen.

1.4.1 Lasten ja nuorten perhehoito

Lyhytaikainen perhehoito tukee lapsen kehitystä ja hyvinvointia sekä pääasiallisen hoitajan jaksamista mahdollistamalla levon sitovasta hoitotehtävästä ja ajan ottamisen itselle ja muille perheenjäsenille. Tilapäishoitopaikan ihmissuhteet ja ympäristö laajentavat lapsen elämänpiiriä tarjoamalla lapselle myös uusia ihmissuhteita ja kokemuksia.

Pitkäaikainen perhehoito on ensisijainen vaihtoehto tilanteessa, jossa lapsi tai nuori tarvitsee vanhemmuutta ja huolenpitoa, johon vanhempien elämäntilanne ja voimavarat eivät anna mahdollisuutta. Pitkäaikainen perhehoito käynnistetään kolmen kuukauden määräaikaisena toimeksiantosopimuksena, perhehoidon muoto on pitkäaikainen perhehoito. Ennen toistaiseksi voimassa olevan toimeksiantosopimuksen laadintaa arvioidaan mennyt kolme kuukautta.

Vammaisen lapsi tarvitsee enemmän ja pidempään hoivaa, hoitoa, ohjausta ja valvontaa kuin vammaton ikätoverinsa. Haastava arki kuluttaa voimia. On myös tilanteita, joissa vanhemmat ovat hoitaneet lastaan omien voimavarojensa puitteissa niin kauan kuin ovat jaksaneet, ja kodin ulkopuolelle hoitoon siirtyminen on tullut ajankohtaiseksi.

Vammaiset lapset saattavat tarvita perhehoitoa myös lastensuojelullisista syistä. Jotta vammaisen lapsen oikeus lastensuojeluun toteutuu, tulee näissä tilanteissa vammaisen

lapsi sijoittaa perhehoitoon lastensuojelulain perusteella. Perhehoidossa lapsi saa hoivan lisäksi turvallisen kasvuympäristön. Lapsi ja perhe ovat oikeutettuja saamaan sekä lastensuojelun että vammaispalvelujen tukea ja palveluja.

Perhehoidossa olevan nuoren kohdalla on tärkeää pohtia, jatketaanko perhehoitoa vai onko nuorella riittävästi valmiuksia siirtyä asumispalveluihin, tukiasuntoon tai asua itsenäisesti. Siirtyminen perhehoidosta muihin asumismuotoihin on toteutettava saattaen. Nuoren siirtyessä itsenäisempään elämään turvallisuudentunteen ja jatkuvuuden turvaamiseksi on tärkeää, että perhehoitajan ja nuoren välinen yhteydenpito jatkuu myös perhehoidon päätymisen jälkeen.

1.4.2. Aikuisten perhehoito

Perhehoito on yksi asumisen vaihtoehto aikuisille ja ikääntyneille kehitysvammaisille sekä muille erityistä tukea tarvitseville henkilöille lyhytaikaisena tai pitkäaikaisena. Opintojen päättövaihe, irtautuminen lapsuudenkodista ja ylipäättään tuen tarve elämässä ja asumisessa ovat tilanteita, joissa yhteisöllinen perhehoito voi olla hyvä vaihtoehto. Kaikissa asumisen ja elämisen järjestelyissä on kartoitettava myös muiden palvelujen, kuten kuljetuspalveluiden, päivä- ja työtoimintojen tai tuetun työn, harrastusmahdollisuuksien sekä henkilökohtaisen avun tarve ja turvattu niiden saatavuus.

1.5 Perhehoidettavan asema

Perhehoito perustuu aina hoidettavan tai hänen laillisen edustajansa kuulemiseen ja palvelu- tai asiakassuunnitelmaan. Perhehoidon järjestämisen lähtökohtana ovat hoidettavan yksilölliset tarpeet. Suunnitteluvaiheessa hoidettavalle, hänen läheisilleen ja perhehoitajalle järjestetään mahdollisuus tutustua toisiinsa. Hallinnollisen päätöksen perhehoitoon sijoittamisesta tekee hyvinvointialueen vammaispalvelut.

Perhehoidon tarve tuodaan esille asiakas/palvelusuunnitelmassa, joka tarkistetaan tarpeellisin väliajoin. Tarvittaessa asiakkaalle laaditaan terveydenhuollon toimesta kuntoutussuunnitelma. Pitkäaikaisen perhehoidossa olevan asiakkaan perhehoitaja osallistuu asiakasta koskeviin palavereihin.

Perhehoidossa olevan henkilön varoista huolehtiminen kuuluu ensisijaisesti hänelle itselleen, huoltajalle, omaiselle tai edunvalvojalle tai asioiden hoitajalle. Perhehoitaja ei toimi edunvalvojana.

1.6 Perhehoitomuodot

Perhehoito voi olla pitkäaikaista, lyhytaikaista tai osavuorokautista perustuen yksilöllisiin erityishuolto-ohjelmiin ja palvelupäätöksiin.

1.6.1 Pitkäaikainen perhehoito

Pitkäaikainen perhehoito on kestoltaan yli 14 vuorokautta. Pitkäaikaisen perhehoidon alkaessa toimeksiantosopimus tehdään aluksi enintään kolmeksi kuukaudeksi. Perhehoidon jatkuessa tehdään uusi sopimus toistaiseksi tai määräaikaisesti voimassa olevaksi. Perhehoidossa asuva henkilö asuu jatkuvasti perhekodissa. Hoidettava voi käydä perhehoitokodin ulkopuolella esimerkiksi koulussa, päivähoidossa tai työ- ja päivätoiminnassa. Perhehoitajalla on päävastuu hoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta.

1.6.2 Lyhytaikainen perhehoito

Lyhytaikainen perhehoito toteutetaan määräaikaisena. Lyhytaikainen perhehoito on kestoltaan yli 8 tuntia vuorokaudessa ja kestää enintään 14 vuorokautta kuukaudessa.

Lyhytaikainen perhehoito tarjoaa lapsille, nuorille, aikuisille ja ikääntyneille kehitysvammaisille sekä muille erityistä tukea tarvitseville henkilöille tärkeitä ihmissuhteita ja vahvistavia kokemuksia.

Lyhytaikaista perhehoitoa voidaan toteuttaa:

- tukemaan asiakkaan kodissa tapahtuvaa hoivaa ja mahdollistamaan muun muassa omaishoitajien vapaapäivät sekä tukemaan asiakkaan itsenäistymistä ja perheen jaksamista
- mahdollistamaan pitkäaikaisen perhehoitajan vapaiden toteutumista ja koulutukseen tai muuhun perhehoitajaa tukevaan toimintaan osallistumista
- asiakkaan siirtyessä asumismuodosta toiseen (esimerkiksi ryhmäkotiin tai itsenäiseen asumiseen)

Lyhytaikaista perhehoitoa voidaan antaa joko perhehoitajan ja/tai asiakkaan omassa kodissa.

Yksittäisten koulutusten ja työnohjauksen ajalta lyhytaikaisen perhehoidon käyttämisestä sovitaan erikseen vammaispalvelujen perhehoidon tiimin kanssa.

Lyhytaikainen perhehoito toteutuu asiakkaan kotikunnan myöntämien päivien mukaisesti. Asiakkaan läheiset ja perhehoitaja sopivat hoitajaksot yhdessä.

Lyhytaikainen perhehoito voi kestää enintään 14 päivää kuukaudessa asiakasta kohden. Erikseen sovittaessa tai yllättävissä tilanteissa määrä voidaan ylittää. Syynä voivat olla esimerkiksi asiakasperheen tarpeet ja/tai pitkäaikaisen perhehoitajan vapaan toteuttaminen.

1.6.3 Osavuorokautinen perhehoito

Osavuorokautinen perhehoito on korkeintaan kahdeksan tuntia päivässä. Osavuorokautista perhehoitoa voidaan toteuttaa joko asiakkaan tai hoitajan kotona.

Osavuorokautisen hoidon tulee sisältää päivittäisen ateriarytmin mukaiset ateriat.

1.7 Perhehoidon organisointi

Vammaispalvelujen sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat vastaavat asiakkaiden palvelutarpeen arvioinnista, asiakassuunnitelmasta sekä palvelupäätöksen tekemisestä sekä tiedottavat palvelutarpeesta perhehoidon tiimille. Vammaispalvelujen sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat toimivat asiakkaan omatyöntekijänä lain mukaisen määrittelyn mukaisesti.

Hyvinvointialueen vammaispalvelujen perhehoidon lähiesihenkilön vastuulla on perhehoidon suunnittelu, toteutumisen seuranta ja arviointi lain ja asetusten sekä tämän toimintaohjeen ja organisaation laatuvaatimusten mukaisesti. Perhehoitotiimin tehtävänä on osaltaan varmistaa onnistunut ja tarpeen mukainen perhehoitosijoitus turvalliseen ja ennakovalmennettuun kotiin.

Perhehoidon lähiesihenkilön tehtäviin kuuluvat lähijohtaminen ja toimintojen kehittäminen, perhekotien hyväksyminen yhteistyössä perhehoidon ohjaajan kanssa sekä sisäisen ja ulkoisen yhteistyön toteutuminen. Perhekotien seuranta ja valvonta sekä perhehoitajien rekrytointi ovat perhehoidon lähiesihenkilön vastuulla. Perhehoidon lähiesihenkilö hyväksyy ja allekirjoittaa toimeksiantosopimukset ja vastaa kokonaisuudessaan perhehoitotiimistä.

Perhehoidon organisoimisesta huolehtivat perhehoidon ohjaajat yhteistyössä perhehoidon lähiesihenkilön kanssa. Perhehoidon ohjaajalle kuuluu perhehoitajien ja perhekotien toiminnan seuranta ja valvonta, perhehoitajien tukeminen, ohjaaminen ja neuvonta, koulutusten suunnitteleminen ja toteuttaminen, uusien perhehoitajien rekrytointi ja alueellisen toiminnan kehittäminen.

Perhehoitajalle maksetaan toimeksiantosopimuksen mukaisesti hoitopalkkio, kulukorvaus ja mahdollinen käynnistämiskorvaus. Mikäli perhehoito toteutuu perhehoidettavan tai asiakkaan kotona, maksetaan perhehoitajalle voimassa olevan kelan taksan mukaisesti matkakorvaus.

Perhehoitolain 15 §:n mukaan jokaiselle perhehoitajalle on nimettävä vastuutyöntekijä tuen varmistamiseksi. Asiakkaan vastuutyöntekijä vastaa perhehoitoon sijoitetun asiakkaan palvelukokonaisuudesta. Perhehoidon ohjaaja on perhehoitajan nimetty vastuutyöntekijä. Perhehoidon ohjaaja järjestää asiakkaan hoidon perhehoitajan vapaiden ajaksi yhteistyössä perhehoidon esihenkilön kanssa. Perhehoidon ohjaaja tukee perhehoitoon sijoitetun asiakkaan perhehoidon tavoitteiden toteutumista ja on mukana asiakkaan asiakassuunnitelman laatimisessa. Perhehoidon ohjaajan tehtävänä on tarjota perhehoitajalle riittävä tuki tarjoamalla mahdollisuuksia muun muassa vapaiden järjestelyyn, täydennyskoulutukseen ja työnohjaukseen. Perhehoidon ohjaaja tapaa perhehoitajia suunnitellusti.

1.8 Omaishoidon ja perhehoidon välinen ero

Omaishoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä hoidettavan kotona omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona.

Mikäli henkilön hoito tapahtuu hoidettavan kotona ja hoitajana toimii oma lapsi, vanhempi, isovanhempi, avo- tai aviopuoliso, hoito on omaishoitoa. Jos em. hoitaa hoidettavaa omassa kodissaan ja hoidettava on ennen perhehoitoon siirtymistä tosiasiallisesti asunut toisessa osoitteessa kuin hoitaja, on kyseessä perhehoito.

2 Perhehoitajan ja perhekodin hyväksymisen edellytykset

2.1 Perhehoitaja

Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella sopivaksi katsottu henkilö. Ennen perhehoitolain 10 §:ssä tarkoitetun toimeksiantosopimuksen tekemistä perhehoitajaksi aikovan on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus. Erityisistä syistä tämä voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta. (Perhehoitolaki 6 §.)

Perhehoitajaksi hakeutuessa henkilö täyttää esitietolomakkeen, jossa kysytään muun muassa perhesuhteita, asumista, terveydentilaa, päihteiden käyttöä ja motivaatiota perhehoitajaksi. Esitietolomakkeessa tuleva perhehoitaja antaa suostumuksen kunnan lausunnon pyytämiseen perhehoitajaksi ryhtymiselle. Perhehoidon ohjaaja esittää selvityspyynnön kunnalle. Perhehoito on koko perheen asia ja perhekodiksi ryhtyminen vaatii kaikkien perheenjäsenten hyväksymisen.

Myös perhehoitajaa lomittavan lyhytaikaisen perhehoitajan tai perhekodeissa sijaistavien kiertävien perhehoitajien tulee käydä hyvinvointialueen toteuttama ennakkovalmennus. Sijaistavia perhehoitajia koskevat samat eläkelait ja tapaturmavakuutuslait kuin muitakin perhehoitajia.

Toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö *”ei ole työ sopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettussa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään”* (Perhehoitolaki 10 §).

2.1.1 Kuka voi ryhtyä perhehoitajaksi

Perhehoitajaksi voi ryhtyä henkilö, jonka Keski-Uudenmaan hyvinvointialue on hyväksynyt kokemuksensa, koulutuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella tuottamaan perhehoitoa julkisena palveluna.

- Perhehoitaja on vastuullinen aikuinen, joka sitoutuu tehtäväänsä.
- Henkilö on saanut ennakovalmennuksen ja hänellä on hyväksyvä arvio tehtävän edellyttämistä valmiuksista.
- Perhehoitajana voi toimia parisuhteessa elävä tai yksinasuva.
- Perhehoitajan terveydentila on hyvä. Perhehoitajaksi aikovalta pyydetään lääkärin-todistus (T-todistus) ennen ennakovalmennuksen alkua.
- Perhehoitajaksi aikova pyytää ennen ennakovalmennuksen alkamista kotikunnas-taan lausunnon soveltuvuudestaan perhehoitajaksi.
- Perheenjäsenten ihmissuhteet ovat kunnossa ja perheen talous on vakaa. Asia sel-vitetään ennakovalmennuksen aikana.
- Perhehoitaja on yhteistyökykyinen. Yhteistyötahoja ovat asiakkaan omaiset ja lähei-set sekä kunnan työntekijät.
- Perheen kaikki jäsenet hyväksyvät perhehoidon ja perhehoidossa olevalla henkilöllä on perheessä tasavertainen asema muiden perheenjäsenten kanssa.

2.1.2 Perhehoitajalta edellytettävät asiat

- Valmiutta
 - Tukea hyvän elämän toteutumista
 - Ymmärtää asiakkaan itsemääräämisoikeuden merkityksen
 - Mahdollistaa asiakkaan omat valinnat ja yksilöllisen elämän
 - Antaa mahdollisuuden yksityisyyteen
- Tukea kehitystä ja toimintakykyä voimavaralähtöisesti
 - Tukee asiakkaan omatoimisuutta, toimintakykyä ja kuntoutumista
 - Ymmärtää ja tukee asiakkaan omia vahvuuksia
- Tukea perhesuhteita ja yhteydenpitoa muihin läheisiin
 - Ymmärtää asukkaan perhe- ja ystävyys-suhteiden merkityksen
 - Mahdollistaa läheisten vierailut ja muun yhteydenpidon asukkaaseen
 - Tukee asukkaan ihmissuhteiden ylläpitoa ja käytännön yhteydenpitoa hänen läheisiinsä
- Tehdä yhteistyötä
 - Tietoa, taitoa ja halua tehdä yhteistyötä muiden asukkaan asioita hoitavien tahojen ja perhehoitotiimin kanssa
 - Tietää ja ymmärtää erilaisten palvelujen ja hoitoa koskevien suunnitelmien merkityksen
 - Tietää perhehoitajan tehtävät, oikeudet ja vastuut pitkä- ja lyhytkestoisessa perhehoidossa
 - Ymmärtää salassapitovelvollisuuden merkityksen ja edellytykset toimia sen mukaisesti
 - Tunnistaa omat voimavaransa ja on kykenevä ottamaan vastaan tukea ja oh-jausta tarvittaessa

- Sitoutua perhehoitajan tehtävään
 - Ymmärtää pysyvyyden ja jatkuvuuden merkityksen asukkaan elämässä
 - Ymmärtää, mitä pitkäaikaiseen perhehoitoon sitoutuminen merkitsee
 - Kykenee arvioimaan perhehoidon jatkumisen tarkoituksenmukaisuuden asukkaan kannalta
 - Taitoa tukea asukasta perhehoidon päättyessä
 - Ymmärtää ja hyväksyy perhehoidon valvonnan merkityksen

2.1.3 Ehdottomat esteet perhehoitajaksi ryhtymiselle

Perhehoitajaksi ei voi ryhtyä henkilö, jolla on omassa perheessä esim.

- käytössä fyysiset rajoitusmenetelmät, jotka eivät ole asukkaan edun mukaisia,
- käynnissä aktiivinen lastensuojelun asiakkuus biologisten lasten kanssa,
- on fyysinen pitkäaikaissairaus, jonka ennustetaan aiheuttavan toimintakyvyn las-
kua, joka haittaa merkittävästi perhehoitajana toimimista,
- on mielenterveyden häiriöitä tai sairauksia, jotka haittaavat merkittävästi perhehoita-
jana toimimista,
- on päihdeongelma,
- on taloudellisia vaikeuksia,
- puoliso tai joku muu perheenjäsen vastustaa ennakkovalmennukseen tuloa tai sijoi-
tusta,
- on perheen elämään ja arkeen erittäin voimakkaasti vaikuttava elämänkatsomus
- on hylkäävä arvio ennakkovalmennuksesta

2.1.4 Ennakkovalmennus

”Ennen 10 §:ssä tarkoitetun toimeksiantosopimuksen tekemistä perhehoitajaksi aikovan henkilön on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus. Erityisistä syistä ennakkovalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta” (Perhehoitolaki 6 §).

Perhehoitajaksi aikovan tulee käydä perhehoidon ennakkovalmennus. Hyvinvointialueen vammaispalvelujen perhehoidon tiimi vastaa ennakkovalmennuksen toteuttamisesta joko perhekohtaisena tai ryhmämuotoisena. Erityisistä syistä ennakkovalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluttua sijoituksen alkamisesta, esimerkiksi silloin kun perhehoitajalla on su-
kulaissuhde tai muu läheinen suhde perhehoitoon siirtyvään asiakkaaseen. Lähtökohtai-
sesti ennakkovalmennus tulee kuitenkin suorittaa ennen kuin tehdään perhehoitoa kos-
keva toimeksiantosopimus.

Valmennuksen keskeisenä tehtävänä on selvittää perhehoitajaksi aikovan soveltuvuus tehtävään. On suotavaa, että perheen molemmat puoliset osallistuvat valmennukseen. Valmennus auttaa tekemään tietoisin päätöksen perhehoitajaksi alkamisesta ja ennakkovalmennuksessa käsiteltävät teemat auttavat perhehoitajaa tulevassa tehtävässään. Ennakkovalmennusta järjestettäessä tulee ottaa huomioon hoidettavien erityistarpeet ja

hoitajan osaaminen. Laadukkaan valmennuksen tunnusmerkkejä ovat valmennuksen prosessinomaisuus sekä riittävä kesto ja määrä.

Ennakovalmennuksen tulee sisältää valmennuksen jälkeinen arviointimenetelmä sekä kirjallinen arviointi perhehoitajan valmiuksista ja edellytyksistä toimia tehtävässä. Valmennuksen tulee sisältää perhehoitajan asemaa, velvollisuuksia ja lainsäädäntöä koskeva osuus. Valmennuksessa selvitetään myös paloturvallisuusvaatimukset ja kodin paloturvallisuusasiat.

Perhehoitajan valmennuksen tavoitteena on:

- Taata jokaiselle perhehoitoa tarvitsevalle asiakkaalle tasavertainen mahdollisuus päästä hyvin valmentautuneeseen perheeseen.
- Antaa perhehoitajuutta harkitseville mahdollisuus saada ennalta riittävästi tietoa tehtävästä, jotta he voivat tehdä tietoon perustuvan päätöksen perhehoitajaksi ryhtymisestä.
- Taata perhehoidon asukkaalle hyvä hoito ja huolenpito niin, että perhehoitajalla on riittävästi tietoja ja taitoja vastata asukkaan yksilöllisiin tarpeisiin ja tehdä yhteistyötä asukkaan läheisten ja hänen asioitaan hoitavien tahojen kanssa.

Ennakovalmennus antaa perhehoitajaksi aikovalle tietoa perhehoitajan tehtävästä. Valmennus etenee prosessina ja koostuu ryhmätapaamisista ja kotitehtävistä. Valmennus auttaa tekemään päätöksen perhehoitajaksi ryhtymisestä. Valmennukseen sisältyy kotikäynti, jossa myös mahdollisten muiden perheenjäsenten valmius selvitetään. Arviointia henkilön valmiuksista perhehoitajan tehtävään tekevät henkilö itse, kouluttaja ja vammaispalvelujen perhehoidon tiimin työntekijä. Valmennus päättyy kirjalliseen yhteisen arvioinnin loppuraporttiin.

Valmennetut ja hyväksytyt perheet kootaan hyvinvointialueen perhehoitajarekisteriin. Tavoitteena on, että hyvinvointialueen vammaispalvelujen rekrytoimat perheet sitoutuvat ensisijaisesti toimimaan hyvinvointialueen kanssa toimeksiantosuhteissa. Jo olemassa olevat toimeksiannot voivat kuitenkin jatkua.

Ennakovalmennus ei sido hyvinvointialuetta asiakkuuksien järjestämiseen, vaan perhehoidon asiakkuus perustuu asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin perusteella valittuun palvelumuotoon. Mikäli perhehoitaja tekee toimeksiantosopimuksen muun hyvinvointialueen tai perhehoitoa järjestävän toimijan kanssa, tulee perheen välittömästi ilmoittaa asiasta ainakin hyvinvointialueen vammaispalvelujen perhehoidon vastuutyöntekijälleen.

Mikäli perhehoitaja on käynyt perhehoidon valmennuksen alueen ulkopuolella, niin hyvinvointialueen vammaispalvelujen perhehoidon työntekijät arvioivat henkilön ja kodin soveltuvuuden sekä tekevät tarvittavat lisäselvitykset perhehoitoprosessin mukaisesti. Mikäli perhehoitaja on käynyt jonkin muun kuin kyseistä asiakasryhmää koskevan valmennuksen, tulee varmistaa, että perhehoitajaksi hyväksyttävällä on riittävä tietotaito sijoitettavien asiakkaiden erityistarpeisiin.

2.1.5 Perhehoitajan taustan selvittäminen

Laki velvoittaa selvittämään lasten kanssa työskentelevien rikostaustan (Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002). Toimeksiantosopimuksen allekirjoittaja, perhehoidon esihenkilö, pyytää perhehoitajalta rikosrekisterilain mukaisen rikostaustaotteen nähtäväksi. Rikostaustaote ei saa esityshetkellä olla kuutta kuukautta vanhempi eikä siinä saa olla merkintöjä seksuaali-, väkivalta- tai huumausainerikoksista. Ote palautetaan sen esittäneelle perhehoitajalle välittömästi, eikä siitä saa ottaa kopiota. Jos otteen esittämisestä on uuden perhehoitosijoituksen tapahtuessa kulunut yli kuusi kuukautta, pyydetään perhehoitajaa esittämään uusi ote. Perhehoitaja vastaa otteen kustannuksista itse.

Rikostaustaote tarkistetaan ensimmäisen toimeksiantosopimuksen solmimisen yhteydessä kolmen vuoden välein sopimuksen uusimisen yhteydessä. Tarvittaessa rikostaustaote tulee esittää pyydettyä.

Perhehoitajaksi aikovan on annettava kirjallinen suostumus siihen, että vammaispalvelut/vammaispalvelujen perhehoidon tiimi pyytää henkilön hyvinvointialueen sosiaalipalveluista lausunnon esteettömyydestä perhehoitajaksi ryhtymiselle.

Eläkkeellä olevan henkilön hakeutuessa perhehoitajaksi tulee hänen toimittaa lääkärin lausunto terveydentilastaan ja työkyvystään perhehoidon tiimin esihenkilölle.

Perhehoitajaksi ryhtyvältä voi perhehoidon tiimin esihenkilö pyytää tarvittaessa lääkärintodistusta vammaispalvelujen osoittamassa terveydenhuollon toimipisteessä hänen terveydentilastaan sekä työkyvystään. Tarvittaessa lääkärintodistus voidaan pyytää myös voimassa olevan toimeksiantosopimussuhteen aikana.

Uusi perhehoitaja kustantaa lääkärintodistuksen itse. Mikäli perhehoidon tiimin esihenkilö pyytää lääkärintodistusta voimassa olevan toimeksiantosopimuksen aikana, kustannukset korvaa hyvinvointialueen vammaispalvelut.

2.2 Perhekoti

Perhehoitolain 3 §:n mukaan ”perhehoito on hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämisestä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Kunta tai kuntayhtymä tekee toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa tai sopimuksen perhehoidon järjestämisestä yksityisen perhehoidon tuottajan kanssa.”

Toimeksiantosuhteeseen perustuvan perhehoitajan hyväksyy hyvinvointialueen vammaispalvelut ja se myös valvoo perhehoitajien toimintaa.

Perhehoitolain 5 §:n mukaan ”perhekodin pitää olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva. Perhekodin sopivuutta harkittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota perhekodin ihmissuhteisiin, perhehoitajan mahdollisuuksiin ottaa huomioon ja vastata perhehoitoon sijoitettavan tarpeisiin hänen etunsa mukaisesti. Lisäksi on selvitettävä, hyväksyvätkö muut perhekodin jäsenet perhehoitoon sijoitettavan ja voiko perhehoitoon sijoitettava henkilö saada perhekodin muihin jäseniin nähden tasavertaisen aseman. Perhekodin tulee myös rakenteeltaan, tiloiltaan ja varustetasoltaan olla siellä annettavalle hoidolle sopiva.”

Kodin soveltuvuus perhekodiksi selvitetään kotikäynnillä samoin kuin muiden mahdollisten perheenjäsenten valmius sitoutua tehtävään. Perhekodin sopivuutta harkitessa on perhehoitolain 5 §:n lisäksi kiinnitettävä erityistä huomiota perhehoitoa antavan henkilön ja perhekodin yhteistyökykyyn asiakkaan omaisten, läheisten ja kunnan työntekijöiden kanssa.

Perhekodin ominaisuudet:

- Perhekoti on tarkoituksenmukainen, kodikas, viihtyisä ja siellä on myönteinen ilma- piiri
- Perhekodin sijainti on asiakkaan tarvitsemien palvelujen ja läheisten yhteydenpidon kannalta hyvä
- Perhekodin ympäristö on hoidettavalle sopiva; perhekotiin on mahdollisuus tarvittaessa järjestää esteetön ympäristö ja erityisvarustus
- Perhehoidossa olevalla on perhekodissa mahdollisuus yksityisyyteen
- Yhteisten tilojen lisäksi perhehoitoon tulevalle henkilölle on oltava oma tila, jota hänellä on halutessaan mahdollisuus kalustaa ja sisustaa
- Pitkäaikaiseen perhehoitoon tulevalle henkilöllä tulee olla oma huone
- Perhehoidossa olevalla henkilöllä on mahdollisuus käyttää kaikkia kodin yhteisiä tiloja
- Perhehoidossa olevalla henkilöllä on perhekodissa tasa-arvoinen asema muiden perhekodin jäsenten kanssa
- Perhekoti on yhteistyökykyinen erityisesti asiakkaan omaisten ja läheisten sekä vammaispalvelujen sosiaalityön ja perhehoidon tiimin työntekijöiden kanssa
- Perhekoti on turvallinen. Perhekodin turvallisuutta koskevissa asioissa toimitaan kunkin alueen Pelastuslaitoksen ohjeen mukaisesti.
 - Perhehoitaja voi pyytää paikalliselta paloviranomaiselta ohjaus- ja neuvontakäynnin.
 - Perhekodissa tulee olla jokaisessa huoneessa palovaroitin. Mikäli kodissa on tulipesiä, suositellaan häkävaroitimen hankintaa. Varoitimet tulee tarkistaa säännöllisesti.
 - Perhekodissa tulee olla sammutuspeite ja lisäksi suositellaan käsisammu- tinta.
 - Perhehoidossa olevien huonosti liikkuvien henkilöiden huoneet sijaitsevat rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa tai siten, että makuuhuoneiden sijaintikerroksesta on suora uloskäynti.

- Perhekodit tekevät omatoimisen palotarkastuksen 6 kuukauden välein. Oman pelastuslaitoksen "Pientalon paloturvallisuusopas" (toimitetaan perhehoitajille).
- Perhehoitajan tulee hallita pelastamisen ja alkusammutuksen. Perhehoitoyksikkö järjestää perhehoitajille turvallisuus- ja alkusammutuskoulutuksia tarpeen mukaan.
- Perhehoitaja vastaa perhekodin turvallisuudesta myös poikkeusolojen aikana ja hän on velvollinen tekemään paloviranomaisten tai perhehoidon ohjaajan esittämät mahdolliset turvallisuuteen liittyvät korjaustoimenpiteet välittömästi.

Pelastuslain (379/2011) sekä valtioneuvoston asetuksen pelastustoimesta (407/2011) mukaan asuinrakennuksiin, joissa on vähintään kolme asuinhuoneistoa, on laadittava pelastussuunnitelma. Eli mainittu lainsäädäntö ei koske toimeksiantosuhteista perhehoitoa, jossa koti on perhehoitolain 2 § mukaan yksityiskoti.

2.2.1 Hoidettavien määrä perhehoidossa

Perhekodissa voi olla samanaikaisesti hoidettavana neljä henkilöä, jolloin mukaan lasetaan myös hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset sekä muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt. Mikäli perhekodissa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vastaa vähintään kaksi hoitopaikassa asuvaa henkilöä, joista ainakin toisella on 6 §:n 1 momentin (henkilö katsotaan koulutuksen, kokemuksen tai henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella sopivaksi tehtävään) ja toisella 3 momentissa säädetty kelpoisuus (tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä), voidaan perhekodissa hoitaa samanaikaisesti enintään kuutta henkilöä. (Perhehoitolaki 7 §.)

Silloin kun hoitoa annetaan sisaruksille tai saman perheen jäsenille, voi perhekodissa tai ammatillisessa perhekodissa olla samanaikaisesti hoidettavana useampi henkilö kuin perhehoitolain 7 ja 8 §:ssä säädetään. Samanaikaisesti hoidettavien henkilöiden enimmäismäärästä voidaan poiketa erityisestä syystä. Erityinen syy voi olla tilanne, jossa perhehoidossa hoidetaan samanaikaisesti vain täysi-ikäisiä henkilöitä, joiden keskinäinen kanssakäyminen ja perhehoitosijoituksen laatu yhdessä toimintakyvyn ja hoidon tarpeen kanssa tekevät mahdolliseksi poikkeamisen enimmäismäärästä. Hoidettavien määrä tulee kuitenkin suhteuttaa perhehoitajien lukumäärään, hoidettavien tarvitsemaan hoitoon sekä toiminnan luonteeseen. (Perhehoitolaki 9 §.)

Vammaispalvelujen perhehoidossa voidaan hoitaa samanaikaisesti enintään 7 henkilöä, jos perhekodissa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vastaa 2 päätoimista hoitopaikassa asuvaa henkilöä. Heistä toisella tulee olla tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus vastuullisista hoito- ja kasvatustehtävistä. Soveltuvaksi tutkinoksi katsotaan vähintään nykyinen toisen asteen tutkinto. Perhekodissa hoidettavien henkilöiden määrään sisältyy myös mahdolliset muiden perhehoidon järjestäjien perhekotiin sijoittamat asiakkaat.

3 Vammaisten henkilöiden perhehoidon toimintamalli

3.1 Perhehoidon asiakkaat

Pitkäaikainen perhehoito on kodinomainen tapa järjestää kehitysvammaisen, muulla tavoin vammaisen tai pitkäaikaissairaana henkilön asuminen, kun kotona asuminen ei ole mahdollista tai hänen kannaltaan tarkoituksenmukaista.

Pitkäaikainen perhehoito on ensisijainen vaihtoehto kehitysvammaisille lapsille ja nuorille, jotka eivät voi elää omassa kodissaan. Aikuisikäisten kehitysvammaisten henkilöiden pitkäaikainen perhehoito voi olla joko itsenäiseen / tuettuun asumiseen valmentavaa tai pysyvä asumisen ja elämisen järjestely muun asumispalvelun vaihtoehtona.

Lyhytaikainen perhehoito sopii esimerkiksi omaishoidossa oleville omaishoidon vapaan järjestämiseksi tai henkilöille, jotka ovat olleet esim. leikkauksessa ja tarvitsevat toipilasaita enemmän apua ja tukea. Lyhytaikaista perhehoitoa voidaan järjestää myös tukemaan kotonaan asuvan hoidettavan läheisen jaksamista hoitotyössään tai äkilliseen tarpeeseen perustuen, esimerkiksi omaishoitajan sairastuessa. Lyhytaikaisella perhehoidolla voidaan toteuttaa pitkäaikaisen perhehoitajan vapaat.

3.2 Perhehoidossa eläminen

Perhehoidossa huolehditaan asiakkaan hoivasta ja huolenpidosta. Hoito sisältää vähintään seuraavat toimintakykyä ylläpitävät ja edistävät toiminnot.

- **Henkilökohtainen arjen apu** sisältää mm. pukemisen, peseytymisen, ravinnon, puhtauden, vaatehuollon, terveydentilan seurannan, muun tarpeellisen avustamisen ja ulkoilun
- **Toimintakykyä ylläpitävät ja edistävät toiminnot** sisältävät turvallisuuden, harrastuksista ja virkistysmahdollisuuksista huolehtimisen sekä asiakkaan kyvyn mukaisen osallistumisen arkiaskareisiin
- **Kodin ulkopuolisen toiminnan tukeminen** sisältää mm. työ- ja päivätoiminnan, tuetun työn, opiskelun ja kodin ulkopuoliset harrastukset
- **Sosiaalisten suhteiden ylläpito** sisältää yhteydenpidon omaisiin, ystäviin ja tuttaviiin
- **Itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden tukeminen**

(Edellä mainitut asiat määritellään kunkin asiakkaan kohdalla yksilöllisesti päivittäistä hoitoa ja palvelua ohjaavassa perhehoidon toteuttamissuunnitelmassa.)

3.2.1 Hoitotarvikkeet ja apuvälineet

Perhehoidon asiakas on oikeutettu saamaan hoitotarvikejakelun tarvikkeita hyvinvointialueen hoitotarvikejakelun ohjeen mukaisesti myöntämiskriteereiden täyttyessä. Henkilökohtaiset apuvälineet sekä päivittäisissä toimissa tarvittavat välineet ja laitteet järjestetään yksilöllisen tarpeen mukaisesti lääkinnällisenä kuntoutuksena tai vammaispalveluna.

3.2.2 Lääkehoito

Perhehoidon toteuttamissuunnitelman laatimisen yhteydessä tulee sopia hoidettavan lääkehoidon toteuttamisesta. Perhehoidon asiakkaat käyttävät julkisen terveydenhuollon lääkäripalveluita tai omakustanteisesti yksityislääkäreitä. Hoitosuhteessa oleva lääkäri vastaa asiakkaan hoidosta terveyden- ja sairaanhoidon osalta.

Perhehoidon toteuttamiseen liittyy usein myös asiakkaan lääkehoito. Lääkkeiden ja lääkehoidon tavoitteena on ehkäistä ja parantaa sairauksia tai hidastaa niiden etenemistä, ehkäistä sairauksien aiheuttamia komplikaatioita tai lievittää sairauden aiheuttamia oireita.

Lääkehoidon toteuttamisen avuksi THL on julkaissut Turvallinen lääkehoito - Opas lääkehoidosuunnitelman tekemiseen sosiaali- ja terveydenhuollossa -oppaan (2021). Tämän oppaan tarkoituksena on lääkehoidon vastuukysymysten määrittäminen eri toimialoille, lupa-ikäntöjen yhtenäistäminen, työntekijöiden perehdyttäminen sekä lääkehoidon osaaminen ja ylläpitäminen. Opas kattaa siis myös ne tahot, joissa lääkehoidon toteuttaminen ei ole perustehtävä (perhehoito).

Oppaan mukaan jokainen lääkehoitoa toteuttava tai siihen osallistuva kantaa vastuun omasta toiminnastaan. Oppaassa korostetaan myös asenteiden sekä toimintakulttuurin kehittämistä. Hyvin organisoitu ja hallitusti toteutettu lääkehoito lisää henkilöturvallisuutta sekä palvelun laatua.

Lääkehoidon vastuun lisäksi perhehoitajalla on asiakkaan muun terveydentilan seuranta- ja vastuu perhehoidossa ja siitä tarvittaessa tiedottaminen perhehoidon ohjaajalle tai pääsääntöisesti asiakkaan hoitajana toimivalle.

Lääkehoidon vastuu pitkäaikaisessa perhehoidossa

Pitkäaikaisessa perhehoidossa perhehoitaja vastaa perhehoidettavan

- lääkemääräysten ajantasaisuudesta
- lääkkeiden hankinnasta (henkilö maksaa henkilökohtaiset, jatkuvassa käytössä olevat lääkkeet itse, huomioidaan asiakasmaksua määriteltäessä)
- lääkkeiden asianmukaisesta säilytyksestä
- lääkkeiden jakamisesta henkilökohtaiseen doettiin lääkärin määräyksen mukaisesti
- lääkkeiden antamisesta henkilölle ja henkilökohtaisen lääkkeenoton valvonnasta
- lääkeseurannasta
- muiden käsikauppalääkkeiden arvioinnista ja antamisesta
- vanhentuneiden lääkkeiden ja välineiden asianmukaisesta hävittämisestä
- raportoi lääkehoidon toteutumisen poikkeamat perhehoidon vastuutyöntekijälle

Lääkehoidon vastuu lyhytaikaisessa ja osavuorokautisessa perhehoidossa

Asiakkaan pääsääntöinen hoitaja allekirjoittaa Lääkehoidon vastuu -lomakkeen ja ottaa näin vastuun jakamistaan lääkkeistä. Vastuulomake toimitetaan perhehoidon tiimin esihenkilölle sekä kopiona perhehoitajalle. Lisäksi pääsääntöinen hoitaja huolehtii siitä, että asiakkaan mukana on ajantasainen lääkelista jokaisella perhehoito- ja muuten toteutuvalla jaksolla (pitkäaikaisen perhehoitajan lomituspaikka).

Lyhytaikaisessa ja osavuorokautisessa perhehoidossa perhehoitaja vastaa perhehoidettavan

- henkilökohtaisen dosetin /annospussin asianmukaisesta säilyttämisestä
- lääkkeiden antamisesta, valvonnasta ja tarvittaessa dokumentoinnista
- tarvittavien muiden lääkkeiden arvioinnista yhdessä pääsääntöisen hoitajan (esimerkiksi äiti/isä, pitkäaikainen perhehoitaja) kanssa
- **raportoi pääsääntöiselle hoitajalle lääkehoidon toteutumisen poikkeamat**
- raportoi lääkehoidon toteutumisen poikkeamat pääsääntöiselle hoitajalle ja perhehoidon vastuutyöntekijälle

3.2.3 Ateriat

Asiakkaille tarjotaan päivittäisen ateriarytmin mukaiset ateriat. Päivittäiset ateriat koostuvat aamiaisesta, lounaasta, päivällisestä, iltapalasta ja välipaloista. Asiakkaalla on mahdollisuus osallistua aterioiden valmistukseen toimintakykynsä mukaisesti ja perhekodin asukkaat voivat vaikuttaa ruokalistaan. Erityisruokavalio järjestetään sitä tarvitsevalle asiakkaalle.

3.2.4 Perhehoidossa olevan henkilön kuljettaminen ja kuljetuspalvelut

Perhehoitoon kuuluvat tavanomaiset kuljetukset ja saattaminen mm. ostoksille, harrastuksiin, virkistystilaisuuksiin ja terveydenhuollon palveluihin. Matkoihin voi käyttää perhehoitajan omaa autoa. Jos perhehoitajan kuljettaa omalla autolla alaikäistä asiakasta, tarvitaan siihen huoltajan antama kuljetuslupa.

Perhehoitoon sijoitetun asiakkaan on mahdollista saada vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain mukaisia kuljetuspalveluja hyvinvointialueen ohjeiden ja päätösten mukaisesti. Matkat lääkärin vastaanotolle, poliklinikalle ja kuntoutukseen ovat Kelan korvattavaksi kuuluvia matkoja. Asiakas maksaa itse näiden matkojen omavastuuosuuden Kelan ohjeiden mukaisesti.

Perhehoidon toteuttamissuunnitelmaan kirjataan perhehoidossa olevan henkilön sekä hänen omaistensa kanssa sovitut matkojen toteutustavat. Hyvinvointialue ei vakuuta perhehoidossa olevaa henkilöä matkalla sattuneiden tapaturmien varalta.

4 Perhehoitoa määrittävät suunnitelmat ja sopimukset

4.1 Perhehoitoa määrittävät suunnitelmat

4.1.1 Asiakas/palvelusuunnitelma

Perhehoito perustuu asiakkaan yksilölliseen sosiaalihoitolain ja vammaispalvelulain perusteella laadittavaan asiakassuunnitelmaan/palvelusuunnitelmaan. Tämä tehdään hyvinvointialueen vammaispalveluissa yhteistyössä asiakkaan, asiakkaan vastuutyöntekijän, omaisten, perhehoitajan ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa.

4.1.2 Perhehoidon toteuttamissuunnitelma

Perhehoidon toteuttamisesta ja sisällöstä laaditaan perhehoidon toteuttamissuunnitelmassa perhehoitoa aloitettaessa. Suunnitelman laatimiseen osallistuvat asiakas ja hänen läheisensä, perhehoitaja sekä vammaispalvelujen perhehoidon tiimin työntekijä. Suunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan ja vähintään kerran vuodessa. Palvelujen ja tuen toteuttamisesta hoidettavalle vastaavat vammaispalvelut sekä perhehoitaja yhdessä sopimallaan tavalla.

Perhehoito perustuu asiakkaan palvelupäätökseen sekä sosiaalihoitolain ja vammaispalvelulain mukaisesti laadittuun asiakassuunnitelmaan. Perhehoidon toteuttamissuunnitelmaan tulee sisältyä myös suunnitelma perhehoidossa olevalle henkilölle ja perhehoitajalle järjestettävistä perhehoidon toteuttamiseksi tarpeellisista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista ja muista tukitoimista.

Lyhytaikaisessa tai osa-aikaisessa perhehoidossa olevalle asiakkaalle perhehoidon toteuttamissuunnitelma laaditaan tarvittavassa laajuudessa.

4.2 Toimeksiantosopimus

Toimeksiantosopimus tehdään jokaisen perheeseen sijoitetun henkilön osalta erikseen. Toimeksiantosopimus on asiakirja, jossa perhehoitaja ja sijoittajahyvinvointialue sopivat hoitosuhteeseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet. Toimeksiantosopimus tehdään ennen sijoittamista tai välittömästi sen alettua. Perhehoitajan toimeksiantosopimusten laadinnasta sekä palkkioiden ja kulukorvausten maksamisesta vastaa hyvinvointialue.

Toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsopimuslain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan. Sopimus tehdään yhteisessä sopimusneuvottelussa ja sen allekirjoittavat perhehoitaja ja perhehoitajan vastuutyöntekijä tai muu virkasuhteessa oleva vammaispalvelun työntekijä. Toimeksiantosopimuksen allekirjoittavat molemmat puolisot silloin, kun tarkoituksena on, että molemmat puolisot vastaavat perhehoitoon sijoitetun hoidosta. Sopimuslomakkeena käytetään perhehoidon toimeksiantosopimuslomaketta.

Sopimus tarkistetaan tilanteen muuttuessa ja sitä ei voi muuttaa yksipuolisesti. Tarkistamisesta käydään neuvottelu, kun toinen osapuoli sitä vaatii. ”*Toimeksiantosopimusta*

tarkistetaan hoidon kestoja tai sisältöä koskevien muutosten vuoksi sekä myös, kun sen tarkistamiseen muutoin on aihetta” (Perhehoitolaki 10 §). Sopimus tehdään toistaiseksi tai määräajaksi sovitusta päivästä alkaen. Pitkäaikaisessa perhehoidossa, osavuorokautisessa perhehoidossa ja lyhytaikaisessa perhehoidossa toimeksiantosopimus laaditaan aluksi määräaikaisena (3 kk).

4.2.1 Toimeksiantosopimuksen sisältö

Perhehoitolain 10 §:n mukaan *”toimeksiantosopimuksessa tulee sopia:*

- 1) perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta;*
- 2) perhehoidosta ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan kalenterikuukausittaisen käyttövarojen maksamisesta;*
- 3) perhehoidossa olevan yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityisten kustannusten korvaamisesta;*
- 4) hoidon arvioidusta kestosta;*
- 5) perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaan ajalta;*
- 6a) hyvinvointi- ja terveystarkastusten järjestämisestä*
- 6) perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta;*
- 7) toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta;*
- 8) tarvittaessa muista perhekotiä ja perhehoitoa koskevista seikoista;*
- 9) yhteistyöstä kunnan ja perhehoitajan kesken.”*

Toimeksiantosopimuksesta täytyy selvittää kulukorvauksella katettavat kulut ja hoitopalkkion alle kuuluvat kulut.

4.2.2 Toimeksiantosopimuksen irtisanominen, purkaminen ja päättyminen

Perhehoitolain 12 §:n mukaan toimeksiantosopimus voidaan irtisanoa päättymään irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua, ellei toimeksiantosopimuksessa ole muuta sovittu. Mikäli perhekoti tai siellä annettava hoito todetaan valvonnan yhteydessä sopimattomaksi tai puutteelliseksi, hoidon järjestämisestä vastaavan hyvinvointialueen tulee pyrkiä samaan aikaan korjaus. Jos puutetta ei korjata annetussa määräajassa tai sitä ei voida korjata ilman kohtuutonta vaivaa tai kohtuullisessa ajassa, voidaan toimeksiantosopimus purkaa välittömästi (Perhehoitolaki 12 §).

Toimeksiantosopimuksen irtisanominen on tehtävä aina kirjallisesti. Irtisanomisajasta riippumatta toimeksiantosopimus päättyy, kun perhehoidossa oleva henkilö kuolee. Tällöin hoitopalkkiota maksetaan täysimääräisesti 30 päivän ajan. Kulukorvaus maksetaan 30 päivän osalta 50 %:na.

5 Perhehoidon asiakasmaksut

Pitkäaikaisessa perhehoidossa olevalta asiakkaalta peritään asiakasmaksu, jonka hyvinvointialueen hallitus määrittelee vuosittain noudattaen asiakasmaksulakia ja huomioiden vuosittaiset indeksikorotukset.

Lyhytaikaisesta ja osavuorokautisesta perhehoidosta peritään seuraavat asiakasmaksut:

- Lyhytaikainen perhehoito ja osavuorokautinen perhehoito: hyvinvointialueen määrittämä asiakasmaksu.
- Omaishoidon vapaan aikaisen lyhytaikaisen perhehoidon asiakasmaksuna peritään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista säädetyn asetuksen mukaan säädetty maksu.

Maksun saa periä vain kerran kalenterivuorokaudelta.

6 Perhehoidon palkkiot ja korvaukset

Perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkiota ja kulukorvausta. Lisäksi perhehoitajalle voidaan maksaa käynnistämiskorvausta. Perhehoitajalle maksettavista hoitopalkkioista ja muista kustannuskorvauksista säädetään tarkemmin perhehoitolaissa. Jos puoliset ovat yhdessä perhehoitajina, palkkiosumma voidaan maksaa molemmille jaettuna. Hoitopalkkio on veronalaista tuloa ja se kartuttaa eläkettä. Perhehoitajalle maksettavat palkkiot ja kulukorvaukset ilmoitetaan verotukseen tuloina.

Mikäli pitkäaikainen perhehoito alkaa tai päättyy kesken kalenterikuukauden, lasketaan hoitopalkkio tältä osakuukaudelta jakamalla hoitopalkkio kyseisen kuukauden kalenteripäivien määrällä ja kertomalla saatu osamäärä toteutuneiden perhehoitopäivien määrällä. Kulukorvaus maksetaan asiakkaan läsnäolopäivien mukaisesti.

Lyhytaikaisessa perhehoidossa asiakkaan tulo- ja lähtöpäivät oikeuttavat palkkion ja kulukorvauksen maksuun kyseisiltä päiviltä. Esim. lyhytaikaishoito, joka alkaa perjantaina ja päättyy sunnuntaina, oikeuttaa kolmen päivän hoitopalkkioon ja kulukorvaukseen. Osavuorokautisessa perhehoidossa hoitopalkkio ja kulukorvaus maksetaan sopimuksen mukaisesti. Lyhytaikaisen perhehoidon hoitopalkkio ja kulukorvaus maksetaan hoitoa seuraavan kuukauden aikana. Lyhytaikainen perhehoitaja raportoi toteutuneista hoitopakkeista kuukausittain. Edellytyksenä maksulle on, että perhehoitaja on toimitanut maksua varten tarvittavat tapahtumatiedot vammaispalvelujen ilmoittamaan määräaikaan mennessä.

Pitkäaikaisen perhehoitajan tulee raportoida, vaikka asiakastilanteessa ei olisi tapahtunutkaan muutoksia. Raporttilomakkeeseen tulee merkitä asiakkaan mahdolliset poissaolopäivät ja missä asiakas on ollut poissaoloajan. Raporttilomakkeella annettujen tietojen perusteella huomioidaan myös perhehoitajan vapaiden kuluminen.

6.1 Hoitopalkkio

”Jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, perhehoitajalla on oikeus saada hoitodosta palkkiota (hoitopalkkio). Hoitopalkkiota maksetaan perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kalenterikuukaudessa vähintään 775 euroa. Hoitopalkkion määrän tulee vastata henkilön hoidettavuutta ja sitä arvioidessa tulee ottaa huomioon toiminnan luonne” (Perhehoitolaki 16 §). Perhehoitolaki 16 § 2 momentin mukaan *”Hoitopalkkio voidaan erityisestä syystä sopia maksettavaksi myös 1 momentissa säädettyä vähimmäismäärää pienempänä”*. Perhehoitolain 16 § mukaan hoitopalkkion määrä on tarkistettava kalenterivuositain työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä mainitulla palkkakertoimella.

Hoitopalkkioon vaikuttaa korottavasti perhehoidon vaativuus ja sitovuus (asiakkaan hoitoisuus). Pitkäaikaisessa ja lyhytaikaisessa perhehoidossa on tämän johdosta kolme palkkioluokkaa:

- Hoitopalkkio luokka 1: Kohtalainen hoidon ja avun tarve
- Hoitopalkkio luokka 2: Lähes jatkuva hoidon ja avun tarve
- Hoitopalkkio luokka 3: Jatkuva hoidon ja avun tarve

Perhehoidon hoitopalkkioiden suuruudet ovat vuoden 2023 osalta liitteessä 1.

Perhehoidon hoitopalkkion suuruus on sama riippumatta siitä, tapahtuuko perhehoito hoidettavan vai perhehoitajan kotona.

6.1.1 Hoitopalkkioluokkien määrittely

Palkkioluokka 1: Kohtalainen hoidon ja avun tarve

Asiakkaalla on kykyä selviytyä päivittäisistä arkielämän toimista melko itsenäisesti, mutta hän tarvitsee tukea ja ohjausta esimerkiksi liikkumisessa uusilla reiteillä, kirjoitetun tiedon ymmärtämisessä ja uusissa sosiaalisissa tilanteissa ja kontakteissa. Hän voi tarvita tukea henkilökohtaisen hygienian hoidossa, vaatehuollossa ja asiointissa kodin ulkopuolella. Asiakas selviää yöajasta pääsääntöisesti ilman apua. Asiakas tarvitsee päivittäistä tukea ja ohjausta, mutta ei jatkuvaa valvontaa.

Palkkioluokka 2: Lähes jatkuva hoidon ja avun tarve

Asiakas tarvitsee ohjausta ja apua henkilökohtaisissa toiminnoissa ja kodinhoidollisissa tehtävissä. Hän liikkuu itsenäisesti sisätiloissa, mutta tarvitsee tukea ja valvontaa liikkumiseen kodin ulkopuolella. Hän voi tarvita tukea ajankäytön hahmottamisessa, kommunikoinnissa ja sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Asioidessaan kodin ulkopuolella hän

tarvitsee asioiden apua. Yöaikaan asiakas voi tarvita ajoittain apua. Asiakas selviytyy lyhyen aikaa ilman valvontaa.

Palkkioluokka 3: Jatkuva hoidon ja avun tarve

Asiakas tarvitsee jatkuvasti kaiken kattavaa hoitoa ja apua. Asiakas voi olla vaikea- tai monivammainen tai asiakkaan tuen tarve voi olla suuri esimerkiksi psyykkisistä syistä tai autismin takia. Hän tarvitsee apua ja/tai ohjausta pukeutumisessa, peseytymisessä ja ruokailussa. Asiakas tarvitsee ajoittain tai jatkuvasti apua liikkua sisätiloissa sekä tukea, apua ja valvontaa ulkoilussa ja kaikessa ulkona liikkumisessa. Asiakkaan kommunikointikyky on alentunut, hän kommunikoi esim. yksittäisillä sanoilla tai vaihtoehtoisilla kommunikointimenetelmillä ja tarvitsee toisen henkilön apua muiden kanssa toimiessaan. Hän tarvitsee apua toiminnoista toiseen siirtymisessä ja kaikessa kodin ulkopuolisessa asiointissa. Hänellä on yöaikaan avun ja/tai valvonnan tarve. Asiakkaalla on jatkuva valvonnan tarve ja kahden henkilön apu voi olla tarpeen ajoittain.

Lapset

Lasten osalta hoidon tarve liittyy sekä ikään että vammaisuuteen. Alle kouluikäiset lapset sijoittuvat siitä johtuen pääsääntöisesti palkkioluokkiin 2 ja 3. Muiden lasten osalta palkkioluokka määräytyy toimintakyvyn ja tarvittavan valvonnan perusteella.

6.2 Kulukorvaus

”Perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista perhehoitajalle maksetaan todellisten kustannusten mukainen korvaus (kulukorvaus), kuitenkin vähintään 410,66 euroa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kalenterikuukaudessa, jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu. Kulukorvaus voidaan erityisestä syystä maksaa myös säädettyä vähimmäismäärää pienempänä. Kulukorvaus kattaa perhehoidossa olevan ravinnosta, asumisesta, harrastuksista, henkilökohtaisista tarpeista ja muusta eläntäelästä aiheutuvat tavanomaiset menot sekä ne tavanomaiset terveydenhuollon kustannukset, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata. Lisäksi kulukorvaus sisältää lastensuojelulain (417/2007) nojalla perhehoitoon sijoitetulle lapselle tai nuorelle hänen omaan käyttöönsä mainitun lain nojalla annettavat käyttövarat. Kulukorvauksen lisäksi perhehoitajalle maksetaan korvaus sellaisista perhehoidossa olevan yksilöllisistä tarpeista johtuvista terapian ja terveydenhuollon sekä alle 21-vuotiaan lapsen tai nuoren opinnoista aiheutuvista erityisistä kustannuksista, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata. Edellä 2-4 momentissa tarkoitettujen kustannusten lisäksi voidaan korvata perhehoidossa olevan lomanvietosta johtuvat ja erityisten harrastusten tai harrastusvälineiden aiheuttamat ja muut jatkuvaluontoiset tai kertakaikkiset erityiset kustannukset.” (Perhehoitolaki 17 §).

Perhehoitolain 19 §:n mukaan *”toimeksiantosopimuksessa sovitut kulukorvausten määrät on tarkistettava kalenterivuositain vuoden alusta elinkustannusindeksin (lokakuu 1951=100) edellisen vuoden lokakuun vuosimuutoksen mukaisesti.”*

Kulukorvauksen tarkoituksena on korvata perhehoidossa olevan henkilöstä aiheutuvat tavanomaiset, jatkuvaluonteiset menot. Tiedossa olevista erityiskuluista, esimerkiksi vamasta tai sairaudesta johtuva tavanomaista suurempi kulutus ja normaalia suuremmat matka- tai yhteydenpitokulut tai erityisistä harrastusmenoista aiheutuvat kulut sovitaan erikseen. Lähtökohtaisesti niistä sovitaan toimeksiantosopimuksessa, mutta tarvittaessa kiireellisissä tilanteissa ja yksittäistapauksissa niistä voidaan sopia myös perhehoidon vastuuyöntekijän kanssa.

Toimeksiantosopimusta tehtäessä on tarkkaan selvitettävä, mitkä kulut sisältyvät kulukorvaukseen, mitä tarkoitetaan erityisten kustannusten korvaamisella ja mitä kuluja katetaan asiakkaalle jäävällä käyttövaralla. Kulukorvaus on perhehoitajalle veronalaista tuloa, koska se käsitellään työkorvauksena verotuksessa. Perhehoitaja voi vähentää maksetun määrän verotuksessa tulonhankkimiskuluna. Perhehoitajan kannattaa käydä verovirastossa selvittämässä ennakonpidätysprosenttinsa.

Kulukorvausta maksetaan perhehoitajan kotona tapahtuvasta hoidosta. Jos hoito tapahtuu hoidettavan kotona, ei kulukorvausta makseta, koska hoidettava vastaa ko. kuluista.

Kulukorvaus kattaa perhehoidossa olevan henkilön:

- 1) Ravintomenot
- 2) Pesuaineet, wc- ja talouspaperit
- 3) Asumisesta ja asunnon käytöstä aiheutuvat menot: jätehuolto, sähkö, lämmitys, vesi, kodin kiinteistön korjaus, kodin puhtaanapito ja irtaimiston kuluminen
- 4) Vaatehuollosta aiheutuvat kustannukset kuten perusvaatetus max. 800 (vaatteet, liinavaatteet, kengät) euroa/vuosi ja pienet korjaukset
- 5) Tavanomaisesta virkistys- ja harrastustoiminnasta aiheutuvat menot
- 6) Omalla autolla ajettujen, tavanomaisten perhehoidon arkeen kuuluvien ajojen matkakulut
- 7) Puhelinmaksut. Oman puhelimen ja siitä aiheutuvat kulut asiakas maksaa itse
- 8) Asumiseen liittyvät vakuutukset

Perhehoitaja tarjoaa normaaliin elämiseen liittyvät asiat, mutta perhehoidossa oleva henkilö voi halutessaan ostaa itselleen haluamiaan tarvikkeita, mm. vaatteita, erityisiä pesuaineita, harrastusvälineitä.

6.3 Käynnistämiskorvaus

”Perhehoitajalle maksetaan hoidon käynnistämisestä aiheutuvista tarpeellisista kustannuksista korvaus (käynnistämiskorvaus), jonka suuruus on perhehoidossa olevaa henkilöä kohti enintään 2 916,43 euroa” (Perhehoitolaki 18 §).

Perhehoitolain 19 §:n mukaan *”toimeksiantosopimuksessa sovitut kulukorvausten määrät on tarkistettava kalenterivuositain vuoden alusta elinkustannusindeksin (lokakuu 1951=100) edellisen vuoden lokakuun vuosimuutoksen mukaisesti.”*

Perhehoitajalle maksettavalla käynnistämiskorvauksella on tarkoitus kattaa perhehoidon käynnistämisen kannalta välttämättömät uuden perhehoidossa olevan henkilön henkilökohtaiset hankinnat. Korvattavia kohteita voivat olla mm. asuntoon kohdistuvat

välttämättömät pienet korjaus- ja muutostyöt, irtaimistohankinnat ja huonekalut, vuodevaatteet ja harrastusvälineet. Käynnistämiskorvauksella tehtävät hankinnat kohdennetaan aina perhehoidossa olevaan henkilöön.

Käynnistämiskorvauksia ei pääsääntöisesti korvata asiakkaan omassa kodissa tapahtuvan perhehoidon johdosta. Asiakas on velvollinen huolehtimaan oman asunnon mahdollisista muutostöistä itse ja hyödyntää esimerkiksi kodin muutostöihin oikeuttavia tukimuotoja.

Laissa säädetty käynnistämiskorvauksen enimmäismäärä koskee pitkäaikaista perhehoitoa. Pääsääntöisesti lyhytaikaisessa tai osavuorokautisessa perhehoidossa ei makseta käynnistämiskorvauksia, vaan hoidossa olevien henkilöiden erityistarpeet huomioidaan jo perhehoitoa suunniteltaessa. Lyhytaikaisen tai osavuorokautisen perhehoidon käynnistämiskorvauksen maksaminen harkitaan aina tapauskohtaisesti.

Käynnistämiskorvausta voidaan myöntää silloin, kun korvausta ei voi saada muun lainsäädännön nojalla, esim. vammaisen tarvitsemat asunnon muutostyöt tai apuvälineet, jotka tulee ensisijaisesti hankkia vammaispalveluna tai lääkinnällisenä kuntoutuksena. Käynnistämiskorvauksesta sovitaan toimeksiantosopimuksessa. Hankinnoista sovitaan pääsääntöisesti etukäteen ennen perhehoidon aloittamista.

Perhehoitaja laatii yhdessä perhehoidon vastuutyöntekijän kanssa suunnitelman perhehoitoon tulleen henkilön tarvitsemista tarvikkeista ja mahdollisista kodinmuutostöistä, minkä pohjalta vammaispalvelujen viranhaltija päättää käynnistämiskorvauksen määrästä. Erityisperusteella maksetaan lain sallima enimmäismäärä, tällaisia erityisperusteita ovat mm. suuret kodin muutostyöt tai irtaimistohankinnat. Käynnistämiskorvausta on mahdollista käyttää pääsääntöisesti 6 kuukauden kuluessa perhesijoituksen tapahduttua. Käynnistämiskorvausta voidaan käyttää tätä myöhemminkin asiakkaan tilanteen näin vaatiessa. Perhehoidossa olevalla henkilöllä on oikeus kalustaa itse oma huoneensa omilla huonekaluillaan.

Käynnistämiskorvauksella maksetuista hankinnoista täytetään lomake. Jos perhehoitaja lopettaa toimintansa lyhyehkön ajan kuluessa tai perhehoito päättyy muusta syystä, voidaan osa käynnistämiskorvauksesta periä takaisin. Käynnistämiskorvauksen kuoleentumisaika on neljä vuotta (jokaisena vuonna hankinnoista kuoleutuu 25 %). Mikäli perhehoito lakkaa lyhyemmän ajan kuluessa, voidaan kohtuus ja tilanne huomioiden sopia kuoleutumattoman osan takaisinmaksusta tai esimerkiksi hankintojen luovuttamisesta hyvinvointialueelle.

6.4 Matkakorvaukset ja oman auton käyttö

Perhehoitajalle voidaan maksaa perhehoitotyöhön liittyvistä, muista kuin tavanomaisista perhehoidon arkeen kuuluvista matkakuluista korvausta oman auton tai julkisen liikennevälineen mukaisesti. Oma autoa käytettäessä kilometrikorvaus on suuruudeltaan sama, kuin Kelan sairausvakuutuslain perusteella maksama korvaus.

Perhehoitajalle aiheutuneet matkakulut julkisen liikennevälineen ja oman auton käytöstä korvataan kunnan käytännön mukaisesti seuraavasti:

- perhehoitajien koulutuspäiville, työnohjaukseen, vertaistapaamiseen osallistumisesta aiheutuneet matkakulut
- Lyhytaikaisessa ja osa-aikaisessa perhehoidossa mikäli perhehoitaja osallistuu kutsuttaessa asiakasta koskevaan palaveriin, korvataan matkat
- matkakorvaukset on haettava 6 kk:n sisällä matkan tekemisestä (yli 6 kk vanhoja matkakuluja ei korvata)
- matkat hoitajan kotoa hoidettavan kotiin, jos perhehoito tapahtuu hoidettavan kotona, enintään 150 km/suunta

Hyvinvointialue ei vakuuta perhehoidossa olevaa henkilöä matkalla sattuneiden tapaturmien varalta.

6.5 Hoitopalkkiot ja kulukorvaukset perhehoidon keskeytyksen ajalta

6.5.1 Perhehoitajan sairastuessa

Mikäli pitkäaikainen perhehoito keskeytyy perhehoitajan sairausloman vuoksi, hänellä on oikeus saada palkkio 60 päivältä. Perhehoitaja on velvollinen ilmoittamaan sairastumisestaan perhehoidon vastuutyöntekijälle sekä huolehtimaan mahdollisista asiakasperuutuksista. Pitkäaikaisella perhehoitajalla tulee olla todistus sairauslomasta, ellei perhehoitajan vastuutyöntekijän kanssa ole toisin sovittu (esim. flunssatapauksissa).

Perhehoidon ei tarvitse keskeytyä perhehoitajan sairauden vuoksi, mutta tuolloin on osoitettava, miten perhehoito on toteutettu sairausloman aikana. Jos pitkäaikaisen perhehoitajan sairausloma edellyttää lyhytaikaisen tai osavuorokautisen perhehoitajan käyttöä tai muuta tilapäishoitoa, sovitaan siitä yhdessä perhehoitoyksikön vastuutyöntekijän/palvelupäällikön kanssa.

Mikäli perhehoitoon sijoitettu henkilö siirretään perhehoitajan sairausloman ajaksi muualle hoitoon yli 14 vuorokauden ylittäväksi ajaksi. Tällöin kulukorvauksesta vähennetään 50 % täysiltä päiviltä, jolloin henkilön on pois pitkäaikaisesta perhehoidosta.

Lyhytaikaisen ja osavuorokautisen perhehoitajan sairastuessa tulee hänen itsensä sopia perhehoidossa käyvien asiakkaiden ja omaisten kanssa hoitajaksojen ajankohdat uudelleen.

6.5.2. Perhehoidon keskeytyessä perhehoitajasta riippumattomasta syystä

Pitkäaikainen perhehoito voi keskeytyä perhehoidossa olevan henkilön sairaalahoidon, omaisten luona vierailun tms. syyn vuoksi. Tällöin maksetaan pitkäaikaiselle perhehoitajalle asiakkaan ensimmäiseltä 30 poissaolopäivältä toimeksiantosopimuksen mukainen hoitopalkkio. Seuraavalta 60 päivältä hoitopalkkion suuruus on 50 % kokonaispalkkiosta. Poissaolopäiviltä maksetaan kulukorvausta 50 %. Hoidon jatkuessa sairaalassa tai

muussa hoitoyksikössä yli kolme kuukautta, järjestetään asiakassuunnitelmapalaveri perhehoidon jatkuvuuden arvioimiseksi.

Lyhytaikainen perhehoito ja sen toteutuminen perustuvat asiakkaan ja perhehoitoperheen yhteisiin sopimuksiin. Sovittu hoitajakso on peruttava viimeistään 7 päivää ennen sen alkamista. Jos peruminen tapahtuu tämän jälkeen ilman pätevää syytä, perhehoitajalle maksetaan toimeksiantosopimuksen mukainen hoitopalkkio sovitun hoitajakson mukaisesti.

Päteväksi syyksi voidaan katsoa asiakkaan sairastuminen tai muu yllättävä tilanne asiakasperheessä. Tällöin perhehoitajalle maksetaan osavuorokautisen perhehoidon alimman palveluluokan mukainen hoitopalkkio yhdeltä päivältä.

Perhehoitajan perueissa jo sovitun jakson, palkkiota ei makseta.

6.6 Hoitopalkkiot ja kulukorvaukset perhehoidon päättyessä

Hoitopalkkio ja kulukorvaus maksetaan perhehoitajalle toimeksiantosopimuksen mukaisesti kahden kuukauden irtisanomisajalta, mikäli asiakkaan hoito edelleen perheessä jatkuu irtisanomisajan.

Mikäli toimeksiantosopimuksen irtisanominen johtuu muusta kuin perhehoitajasta riippumattomasta syystä ja perhehoidossa oleva henkilö sijoitetaan muualle irtisanomisaikana, perhehoitajalle maksetaan sekä hoitopalkkio että 50 % kulukorvauksesta asiakkaan muuttopäivän jälkeen irtisanomisajan loppuun.

Irtisanomisajasta riippumatta toimeksiantosopimus päättyy, kun perhehoidossa oleva henkilö kuolee. Tällöin hoitopalkkiota maksetaan pitkäaikaisessa perhehoidossa täysimääräisesti 30 päivän ajan. Kulukorvaus maksetaan 30 päivän osalta 50 %:na. Lyhytaikaisessa perhehoidossa maksetaan sekä hoitopalkkio että 50 % kulukorvauksesta kyseisen sovitun hoitajakson loppuun.

Jos valvonnan yhteydessä perhekoti tai siellä annettava hoito todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi perhehoitolain 12 § 2 momentin perusteella ja toimeksiantosopimus näin puretaan välittömästi, ei toimeksiantosopimuksen purkamisen jälkeen makseta hoitopalkkiota eikä kulukorvausta.

6.7 Perhehoitajan osallistuminen tukitoimiin

Perhehoitajan osallistuminen perhehoitajan vastuutyöntekijän kanssa sovittuihin tilaisuuksiin, kuten työnohjaukseen, koulutukseen tai vertaisryhmätoimintaan, ei vaikuta hänelle maksettavan hoitopalkkion ja kulukorvauksen määrään vähentävästi. Perhehoitaja ja perhehoitajan vastuutyöntekijä sopivat perhehoidossa olevien henkilöiden hoidon järjestämisestä ko. ajalle.

6.8 Perhehoitajan verotus

Hoitopalkkio ja kulukorvaus ovat veronalaista tuloa. Hyvinvointialue ilmoittaa hoitopalkkion ja kulukorvauksen määrän verottajalle vuositasona. Kulukorvaus vähennetään lopullisessa verotuksessa tulonhankkimiskuluna. Perhehoitaja voi hakea ennakoivasti ennakonpidätysprosentin alennuksen kulukorvausten määrää vastaavasti.

Perhehoitajan tulee hakea erillinen perhehoitoa koskeva verokortti.

Perhehoitajan on mahdollista hakea verotusta myös todellisten kulujen mukaan. Menettely edellyttää tarkkaa kirjanpitoa tosittineen ja siitä on hyvä neuvotella verottajan kanssa etukäteen.

7 Perhehoitajan sijaisjärjestelyt

7.1 Perhehoitajan vapaapäivät ja niiden kertyminen

”Jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, kunnan tai kuntayhtymän tulee järjestää perhehoitajalle mahdollisuus vapaaseen, jonka pituus on kaksi vuorokautta kutakin sel-laista kalenterikuukautta kohden, jona hän on toiminut toimeksiantosopimuksen perus-teella vähintään 14 vuorokautta perhehoitajana. Perhehoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntayhtymän tulee huolehtia tai tarvittaessa avustaa perhehoidossa olevan henkilön hoidon tarkoituksenmukaisessa järjestämisessä perhehoitajan vapaan ajaksi” (Perhehoitolaki 13 §).

Vapaan tavoitteena on taata perhehoitajalle mahdollisuus irrottautua sitovasta tehtäväs-tään, mikä tukee perhehoitajan jaksamista. Vapaan pitäminen palvelee näin myös perhe-hoidossa olevan henkilön hyvinvointia. Perhehoitajan mahdollisuus mahdollisen puolison kanssa yhteiseen vapaa-aikaan tukee perhehoitajan parisuhdetta ja perhehoidon jatku-vuutta. Mikäli perhehoitaja ei halua käyttää oikeuttaan vapaaseen, siitä tulee mainita toi-meksiantosopimuksessa.

Lyhytaikaisen perhehoitajan vapaa korvataan rahana osavuorokautisen perhehoidon palk-kioluokka 1:n mukainen korvaus, kun hoitopäiviä kertyy kalenterikuukaudessa yli 14.

Pitkäaikaisella perhehoitajalla on oikeus vapaaseen kalenterivuositain. Yli 10 vuotta pitkä-aikaisena perhehoitajana toimineella on oikeus vapaaseen enintään 50 päivää/vuosi, jol-loin kertymä on noin neljä päivää kuukautta kohden. Alle 10 vuotta toimineella perhehoita-jalla oikeus vapaaseen on 40 päivää/vuosi, jolloin kertymä on noin kolme päivää kuukau-dessa.

Sopimuksen mukaisten vapaiden järjestelyistä sovitaan yhdessä perhehoidon ohjaajan ja tarvittaessa perhehoidon esihenkilön kanssa. Erikoistilanteet kuten vapaiden määrän yli-tys, sovitaan perhehoidon esihenkilön kanssa.

Suosituksena on, että pidemmät vapaat sijoitetaan tasaisesti vuoden ajalle. Vapaa tulee pitää sen vuoden aikana, jolloin vapaa kertyy. Mahdollisesti käyttämättä jääneitä vapaita ei voida pitää seuraavana vuonna. Jos perhehoito päättyy niin, että vapaata on pidetty enemmän kuin kertymä edellyttää, liikaa maksetun palkkion ja kulukorvauksen osuus oikaistaan.

Mikäli perhehoidossa on useampi kuin yksi hyvinvointialueen sijoittama asiakas, tulee vapaa järjestää kaikkien asiakkaiden osalta yhtä aikaa. Pääsääntöisesti asiakkaan vierailut läheisten luona eivät ole perhehoitajan vapaata. Hoitovastuu säilyy pitkäaikaisella perhehoitajalla.

Asiakkaan lähtiessä vapaaksi lasketaan täydet vuorokaudet. Asiakkaan lähtöpäivä ei ole perhehoitajan vapaa, mutta asiakkaan paluupäivä on perhehoitajan vapaa. Näin ollen esimerkiksi viikonlopusta (perjantai–sunnuntai) kuluu 2 vapaata ja maanantai–sunnuntai jaksosta kuluu 6 vapaata.

Pitkäaikaisen perhehoitajan tulee ilmoittaa vastuutyöntekijälle ennakoidusti (3 kk) pidemmät vapaansa asiakkaansa tilapäishoidon järjestymiseksi. Asiakkaan mennessä tilapäishoitoon pääasiallinen hoitaja täyttää asiakkaasta perustietolomakkeen.

7.2 Sijaishoito ja perhehoitajalle maksettavat palkkiot ja kulukorvaukset vapaan ajalta

”Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää perhehoitajan vapaan tai muun tilapäisen poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä 6 §:ssä säädetyt edellytykset täyttävän henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla tämä sitoutuu huolehtimaan sijaishoidosta perhehoitajan tai hoidettavan kotona. Sijaishoito voidaan järjestää edellä tarkoitetulla tavalla, jos perhehoitaja suostuu siihen ja järjestely arvioidaan hoidettavan edun mukaiseksi.

Sijaishoitajan kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa sovitaan:

- 1) sijaishoitajalle maksettavan hoitopalkkion määrästä ja suorittamisesta;*
- 2) tarvittaessa sijaishoitajalle aiheutuvien kustannusten korvaamisesta;*
- 3) toimeksiantosopimuksen voimassaolosta;*
- 4) tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.*

Sijaishoitaja ei ole työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään. Sijaishoitajalle järjestettävään koulutukseen ja tukeen sovelletaan 15 § ja hänen sosiaaliturvaansa 20 §.” (Perhehoitolaki 14 §).

Sijaishoito vakituisen perhehoitajan vapaan ajalle järjestetään joko perhehoitajan/hoidettavan kodissa, toisessa perhekodissa tai muussa palvelussa.

Hyvinvointialue voi sijoittaa asiakkaan lyhytaikaiseen perhehoitoon toiselle perhehoitajalle tai muuhun hoito- tai asumisyksikköön. Hoidon järjestämisessä otetaan huomioon perhehoidossa olevan henkilön ja hänen lähiomaistensa toiveet. Lyhytaikaisessa ja osavuorokautisessa perhehoidossa sovitaan asiakkaiden hoitajaksot siten, että perhehoitaja voi pitää vapaansa ilman sijaisjärjestelyjä.

Mikäli perhehoidossa on useampi kuin yksi henkilö, tulee vapaa järjestää kaikkien perhehoidossa olevien henkilöiden osalta yhtä aikaa. Sijaishoitajana voi toimia sitä varten toimeksiantosuhteen otettu kiertävä perhehoitaja. Sijaishoitaja voidaan nimetä myös jo perhehoitajan toimeksiantosopimuksessa, jos perhehoitajan lähipiirissä on esim. tähän soveltuva ja säädetyt edellytykset täyttävän henkilö.

Pitkäaikaiselle perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkio vapaapäivien osalta. Kulukorvaus maksetaan täysimääräisenä, jos sijaistaminen tapahtuu perhehoitajan kotona. Jos asiakas siirtyy vapaapäivien ajaksi toiseen hoitopaikkaan, varsinaiselle perhehoitajalle maksetaan kulukorvausta 50 %.

Maksu tapahtuu ko. kuukauden hoitopalkkion maksun yhteydessä. Toimeksiantosuhteen päättyessä perhehoitajan pitämättömät vapaat voidaan maksaa rahana. Perhehoitaja tai sijaishoitaja ei ole oikeutettu lomarahaan, koska kyseessä ei ole työsuhde, vaan toimeksiantosuhte.

8 Perhehoitajan eläketurva ja perhehoitajan ja perhehoidettavan vakuutukset

Toimeksiantosuhtaisen perhehoitajan eläketurvasta säädetään kunnallisessa eläkelaislaissa (549/2003). Perhehoitajan eläketurva määräytyy aina peruseläketurvan mukaisesti ja kertyvän eläkkeen suuruus määräytyy hoitopalkkion mukaan. Perhehoitaja voi lisätä eläketurvaansa vapaaehtoisella eläkevakuutuksella. Eläkkeelle siirtymisestä on perhehoitajan tiedotettava hyvissä ajoin perhehoitajan vastuutyöntekijälle. Lisätietoja: www.keva.fi/elakkeet.

Perhehoitajan tapaturmavakuutuksesta säädetään työtapaturma- ja ammattitautilaissa (459/2015). Hyvinvointialue ottaa perhehoitajalle lakisääteisen tapaturmavakuutuksen. Hyvinvointialue ei ota perhehoitajalle vahingonkorvausvastuuvakuutusta. Hyvinvointialue vakuuttaa myös toimeksiantosopimukseen nimetyn perhehoitajan sijaisen tehtävässä tapahtuvan tapaturman varalta.

Tapaturmavakuutus kattaa kaikki sellaiset vammat ja sairaudet, joilla on selvä ja suora yhteys itse perhehoitajan tehtävän suorittamiseen: esim. perhehoitaja loukkaantuu hoitotyön yhteydessä vaikkapa nostotilanteessa. Lakia sovelletaan myös konkreettista tehtävän suorittamista laajemmalle, vahinkoihin, jotka sattuvat tehtävässä johtuvissa olosuhteissa esim. kauppamatkalla perhehoitajan hankkiessa perheelle ruokaa. Työtapaturman lisäksi perhehoitaja on oikeutettu saamaan korvausta myös ammattitaudista. Perhehoitajan omassa vapaa-ajan vietossa tapahtuvat vahingot eivät kuulu hyvinvointialueen ottaman tapaturmavakuutuksen piiriin. Vapaa-ajan vakuutusturva on perhehoitajan omalla vastuulla.

Vammaispalvelut on ottanut perhehoidossa oleville asiakkaille yksityistapaturmavakuutuksen. Kyseessä on täysajan tapaturmavakuutus, joka on voimassa ympäri vuorokauden kaikkialla maailmassa. Vammaispalvelut ei ole ottanut perhehoidon asiakkaalle vahingonkorvausvastuuvakuutusta.

Perhehoidossa olevan henkilön aiheuttamiin vahinkoihin ei sijoittavalla hyvinvointialueella ole lakisääteistä velvollisuutta ottaa vakuutusta. Vahingonkorvausvastuuta selvitetessä tarkastellaan perhehoitoon sijoitetun henkilön vastuuta aiheuttamastaan vahingosta, perhehoitajan vastuuta ja valvontavelvollisuutta perhehoidossa olevan henkilön aiheuttamasta vahingosta sekä sijoittavan hyvinvointialueen vastuuta perhehoidon järjestäjänä. Jos perhehoidossa oleva henkilö jatkuvassa perhehoidossa aiheuttaa perhehoitajan omaisuudelle vahinkoa, sitä ei lähtökohtaisesti korvata perheen kotivakuutuksesta.

Vahingonkorvauslaki (412/1974) on yleislaki, jonka perusteella korvausvastuu toiselle aiheutetusta vahingosta määräytyy. Korvausvastuu syntyy, kun vahinko on aiheutettu tahallaan tai huolimattomalla menettelyllä (tuottamusvastuu). Korvausvastuun syntyminen edellyttää, että henkilö on täydessä ymmärryksessä ja mieltää tekonsa seuraukset. Perhehoidossa olevan henkilön perhehoidossa oleva omaisuus sisältyy lähtökohtaisesti perhehoitajan koti-irtaimiston vakuutukseen. Edellytyksenä on, että kyseessä on jatkuva perhehoito. Perhehoitajan on hyvä vakuutus sopimusta tehdessään selvittää vakuutuksen ehdot mahdollisimman tarkasti omasta vakuutusyhtiöstään. Esimerkiksi kotivakuutuksen osalta on hyvä selvittää, tuleeko kaikki perheenjäsenet luetella vakuutus sopimuksessa. On suositeltavaa, että perhehoitaja hankkii laajennetun kotivakuutuksen.

9 Perhehoidon valvonta

9.2 Perhehoidon ohjaus- ja valvontakäynnit

”Hoidettavan sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että sijoitus perhehoitoon toteutuu tämän lain mukaisesti ja hoidettava saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka järjestetään sen kunnan toimesta, johon henkilö on sijoitettu. Sekä sijoittajakunnan että sijoituskunnan sosiaalihuollosta vastaava toimielin voi tarkastaa perhehoitopaikan tässä laissa tarkoitetun toiminnan sekä toiminnan järjestämisessä käytettävät toimintayksiköt ja toimitilat silloin, kun tarkastuksen tekemiseen on perusteltu syy. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävät tilat voidaan tarkastaa ainoastaan, jos tarkastaminen on välttämätöntä asiakkaan aseman ja asianmukaisten palvelujen turvaamiseksi.

Tarkastus voidaan tehdä ennalta ilmoittamatta. Tarkastaja on päästettävä kaikkiin perhehoitopaikan tiloihin. Tarkastuksesta on pidettävä pöytäkirjaa. Tarkastajalla on oikeus ottaa valokuvia tarkastuksen aikana.

Jos perhekoti tai siinä annettu hoito ja kasvatustodetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, toimielimen on pyrittävä ohjauksen avulla saamaan aikaan korjausasiassa. Jollei korjausta ole asetetussa määräajassa tapahtunut, toimielimen on tällöin huolehdittava, että hoidettavan hoito järjestetään hänen etunsa ja tarpeidensa mukaisella tavalla. Tarvittaessa hoidettavat siirretään heidän tarpeitaan vastaavaan muuhun hoitopaikkaan.

Palvelujen valvontaan ja toimenpiteisiin valvonnan yhteydessä havaittujen puutteiden korjaamiseksi sovelletaan ammatillisten perhekotien ja muiden yksityisten perhehoidon palveluntuottajien osalta, mitä yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 4 luvussa säädetään.” (Perhehoitolaki 22 §.)

Perhehoidon järjestämisestä vastaava hyvinvointialue valvoo toimeksiantosuhteista perhehoitoa. Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta ei koske toimeksiantosuhteista perhehoitoa, vaan se rinnastetaan julkisen sektorin itsensä tuottamiin sosiaalipalveluihin.

Perhehoitajalle annettava tuki ja valvonta ovat lähellä toisiaan. Onnistunut valvonta perustuu perhehoitajan vastuutyöntekijä tietämykseen siitä, miten perhehoitaja voi ja millainen on perheen kokonaistilanne. Perhehoitajalla on velvollisuus pitää yhteyttä perhehoidon vastuutyöntekijään. Ohjaus- ja valvontakäynti perhehoitajan kotiin tehdään vähintään kerran vuodessa. Valvonnassa noudatetaan soveltuvin osin Valviran valvontaohjelmia. Asiakspalautteen perusteella tarkastuskäyntejä voidaan järjestää tarpeen mukaan.

10 Perhehoitajan tuki ja yhteistyö

Perhehoitaja saa työhönsä tukea vammaispalvelujen perhehoidon vastuuhenkilöltä ja tai muulta hyvinvointialueen vammaispalvelujen työntekijältä. Perhehoitajan riittävä emotionaalinen ja ammatillinen tukeminen varmistavat perhehoidon laatua ja pysyvyyttä. Perhehoitajan tukeminen ja hoidon valvonnan järjestäminen takaavat laadukasta hoitoa perhehoidon asiakkaille.

Hyvinvointialueen vammaispalvelut vastaa perhehoitajalle annettavasta tuesta, valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä perhehoitajaksi aikovalle henkilölle annettavasta ennakoivasta valmennuksesta sekä hyvinvointi- ja terveystarkastusten järjestämisestä.

Perhehoitolain 15 § mukaan perhehoidon aikana tarvittavan tuen järjestämiseksi perhehoitajalle on nimettävä jokaista hoidettavaa varten vastuutyöntekijä. Vastuutyöntekijän ensisijainen ja tärkein tehtävä on vastata perhehoitajan tuesta. Perhehoitajalle on järjestettävä toimeksiantosopimukseen kirjattavalla tavalla riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää.

Perhehoitajille järjestetään tarpeen mukaan yksilö- ja perhekohtaista tai ryhmätyönohjausta, täydennyskoulutusta ja vertaisryhmätoimintaa hoitotyön, perhehoitajan jaksamisen ja hänen perheensä voimavarojen tukemiseksi. Vertaisryhmätoiminta voi myös itseohjautuvaa. Perhehoitajilla voi olla alueellisia tai valtakunnallisia tapaamisia. Hyvinvointi- ja terveystarkastukset järjestetään yhteistyössä hyvinvointialueen terveystarkastusten / työterveyshuollon kanssa.

Perhehoitaja tekee yhteistyötä perhehoidossa olevan henkilön lähiomaisten, perhehoitajan vastuutyöntekijän ja asiakkaan vastuutyöntekijän sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Perhehoitajan tulee mahdollisuuksien mukaan tukea ja mahdollistaa sijoitetun asiakkaan ja omaisten välistä yhteydenpitoa ja kanssakäymistä. Perhehoidossa olevan läheisiin, ystäviin ja sukulaisiin pidetään yhteyttä asiakkaan luvalla ja hänen toivomallaan tavalla. Perhehoitajan tulee pitää perhehoitajan vastuutyöntekijää ajan tasalla hoidettavien tilanteista.

Perhehoitaja veloitetaan ilmoittamaa hyvissä ajoin perhehoitajan vastuuyöntekijälle seuraavista seikoista:

- 1) perhehoidon keskeytyksistä
- 2) asiakkaissa tai perhekodin henkilömäärässä tapahtuvat muutokset
- 3) oman elämäntilanteen muutokset, sairastumiset, muut esteet tehtävän hoitoon
- 4) perhesuhteiden muutokset
- 5) suunnitellut vapaat ja niiden aikaiset järjestelyt
- 6) sattuneet tapaturmat ja väkivallanteot ilmoitetaan aina kirjallisesti
- 7) muut mahdolliset tärkeät perhehoitotyöhön vaikuttavat asiat
- 8) Mahdolliset rajoittamistoimenpiteisiin verrattavat tilanteet

Mikäli perhekodissa joudutaan tilanteeseen, jossa perhehoidossa olevaa joudutaan fyysisesti rajoittamaan, tulee perhehoitajan ottaa välittömästi yhteyttä vammaispalvelujen perhehoidon yöntekijöihin.

Perhehoitolain 21 §:n mukaan perhehoitaja on velvollinen ilmoittamaan perhehoidossa tapahtuneista muutoksista, mm. asiakasmäärästä, myös sille hyvinvointialueelle, jossa perhekoti sijaitsee, jos perhekoti sijaitsee eri hyvinvointialueella.

11 Salassapito ja vaitiolovelvollisuus

Perhehoitajaa sitoo salassapito- ja vaitiolovelvollisuus, mikä tarkoittaa sitä, että asiakasta koskevia salassa pidettäviä tietoja ei saa ilmaista sivullisille myöskään siltä osin, kun ne koskevat muita kuin asiakasta itseään. Salassa pidettäviä tietoja ei saa käyttää myöskään omaksi tai toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi. Tähän sisältyy muun muassa se, että salassa pidettävää asiakirjaa tai sen kopiota tai tulostetta siitä ei saa näyttää eikä luovuttaa sivulliselle, eikä antaa sitä teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tavalla sivullisen nähtäväksi tai käytettäväksi. Arkaluonteisia ja muuta salassa pidettäviä tietoja ei saa lähettää tekstiviestinä tai sähköpostin välityksellä. Perhehoidossa salassapito- ja vaitiolovelvollisuus koskevat myös hoitajan perheenjäseniä.

Sisällöllisesti vaitiolovelvollisuus on laaja. Sen syntymiseen riittää, että tiedot on saatu selvaisissa olosuhteissa, että ne voidaan katsoa luottamuksellisiksi. Tietojen väärinkäyttö tai tahallinen ohjeiden vastainen toiminta voi johtaa muun ohella rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus säilyy toimeksiantosopimuksen päättymisen jälkeenkin (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 15 §).

Julkisuuslain 26 §:n mukaan viranomaisen saa antaa toimeksiannostaan tai muutoin lukuunsa suoritettavaa tehtävää varten sellaisia salassa pidettäviä tietoja, jotka ovat tarpeen tehtävän suorittamisessa. Siten perhehoitajalle voidaan antaa sellaisia salassa pidettäviä tietoja, jotka hän tarvitsee perhehoitoa antaessaan. Perhehoitajalla on oikeus saada perhehoidon onnistumisen kannalta välttämättömät oleelliset tiedot sijoitettavan elämän tilanteesta, historiasta ja terveydentilasta (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 17 §). Salassa pidettävistä tiedoista voi sivullisille antaa tietoa

toimivaltaisen asiakkaan nimenomaisella suostumuksella tai hänen laillisen edustajansa suostumuksella.

12 Asiakirjojen säilyttäminen

Perhehoitaja ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, eikä muutaakaan tietoonsa saamaansa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuus merkitsee kieltoa ilmaista asiakirjan salassa pidettävä sisältö. Ilmaiseminen merkitsee paitsi tiedon antamista suullisesti, myös passiivisesti tapahtuvaa tiedon paljastamista ulkopuolisille, esimerkiksi salassa pidettäviä tietoja sisältävän asiakirjan jättämistä ulkopuolisten saataville. Perhehoitaja sitoutuu säilyttämään perhehoidettavaa koskevat asiakirjat asiakaskohtaisissa kansioissa perhekodissa, lukitussa kaapissa.

Asiakkaan tapahtumista ja hoidosta tulee pitää kirjaa erikseen annettavan ohjeen mukaan. Julkisuuslain 5 §:n 2 momentin mukaan myös perhehoidossa olevien tietojen osalta hyvinvointialueen asiakirjoista ja siellä mahdollisesti tehtävät merkinnät kuuluvat hyvinvointialueen asianomaiseen rekisteriin ja tiedot tulee palauttaa hyvinvointialueelle perhehoidon päättyttyä. Perhehoidon päättyessä hoidettavaa koskevat asiakirjat palautetaan perhehoitajan vastuuyöntekijälle.

13 Hoidettavan varat ja omaisuusluettelo

Käyttövarojen hoidossa noudatetaan Kuntaliiton Yleiskirjeen 4/80/2000 ohjetta sekä hyvinvointialueen tekemää päätöstä koskien asiakkaan omien varojen käsittelyä ja säilyttämistä. Perhehoitaja ei voi toimia perhehoitoon sijoitetun edunvalvojana tai yksityisvarojen hoitajana. Pääperiaate on, että asiakkaan varoista huolehtiminen kuuluu ensisijaisesti asiakkaalle itselleen, edunvalvojalle tai alaikäisen lapsen huoltajalle.

Täysi-ikäiselle henkilölle voidaan määrätä edunvalvoja, mikäli henkilö ei itse kykene huolehtimaan itseään tai omaisuuttaan koskevista asioista. Tavoitteena on rajoittaa henkilön omaa vapautta toimia mahdollisimman vähän. Edunvalvojana voi toimia tehtävään suostuva henkilö, jolla on riittävä kokemus ja taidot. Edunvalvoja puolustaa päämiehensä etuja ja edustaa tätä asioissa, jotka on määrätty hänen tehtäväkseen. Asiakkaan varoista huolehtimisen voi olla sovittu kuuluvan myös asiakkaan omaisille.

Perhehoitajan tulee sopia asiakkaan, huoltajan tai edunvalvojan kanssa käyttövarojen käytöstä ja käyttöä koskevista periaatteista. Käyttövarojen maksamisesta ja muista raha-asioiden hoitamisesta sovitaan toimeksiantosopimuksessa.

Asiakkaan itsemääräämisoikeuden tulee toteutua myös varojen käytössä. Perhehoidossa olevan henkilön käyttövarat tulee käyttää ensisijaisesti hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa ottaen huomioon henkilön elämisen laatua ja elämänpiiriä rikastuttavat ratkaisut. Käyttövara on tarkoitettu perhehoitoon sijoitetun asiakkaan yksityiseen käyttöön hänen toiveensa ja

mieltymyksensä huomioon ottaen. Pitkäaikaisen perhehoitajan ollessa vapaalla, on asiakkaalle varattava käyttövara henkilökohtaiseen käyttöön perhehoitajan vapaan ajaksi. Asiakasvaraseurannasta huolehtivat edunvalvojat tai huoltajat. Perhehoidon esihenkilöllä on oikeus saada perhehoitajalta selvitys asiakkaan käyttövarojen saamisesta tarvittaessa.

Pitkäaikaisessa perhehoidossa alle 16-vuotiaan asiakkaan käyttövarat sisältyvät kulukorvaukseen. Myös muun lain kuin lastensuojelulain mukaan sijoitetuille asiakkaille annetaan lastensuojelulain mukaiset käyttövarat. Lyhytaikaisessa ja osavuorokautisessa perhehoidossa asiakkaan käyttövaroista huolehtivat huoltajat tai edunvalvojat.

Yli 16-vuotiaille asiakkaille kuuluu vähintään asiakasmaksulain mukainen käyttövara.

Pitkäaikaisen perhehoidon asiakkaan perhehoitokodissa olevasta omaisuudesta on pidettävä omaisuusluettelo (huonekalut, koneet ja laitteet, arvoesineet ja muu merkittävämpi omaisuus). Omaisuusluettelo laaditaan perhehoidon alkaessa ja perhehoitaja päivittää omaisuusluettelo yhdessä asiakkaan ja asiakkaan omaisen tai edunvalvojan kanssa.

14 Asiakkaan kuolema perhehoitokodissa

Perhehoitaja ilmoittaa kuolemantapauksesta hätäkeskukseen (puh. 112), ja asian hoito siirtyy viranomaisille.

Perhehoitaja ilmoittaa tapahtumasta perhehoidon ohjaajalle ja sopii asian ilmoittamisesta omaisille viranomaisten ja perhehoidon ohjaajan kanssa. Perhehoitoyksikkö järjestää perhehoitajalle tarvittavan tuen. Perhehoidossa voidaan järjestää muistotilaisuus. Perhehoitaja palauttaa hallussaan olevat perhehoidossa olevaa henkilöä koskevat asiakirjat Etevaan.

15 Asiakkaan valitus- ja vaikutusmahdollisuudet

Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus hyvään palveluun ja kohteluun sekä julkisen että yksityisen sosiaalihuollon asiakkaana. Asiakkaalla on oikeus tehdä saamastaan kohtelusta muistutus sellaiselle hyvinvointialueen sosiaalihuollon toimivaltaiselle vastuuhenkilölle tai sosiaalihuollon johtavalle viranhaltijalle, joka voi vaikuttaa muistutuksen tekijän tilanteen muuttamiseksi, jos muistutus on aiheellinen.

Jos asiakas on tyytymätön saamaansa palveluun tai kohteluun, hän voi pyytää hyvinvointialueen sosiaaliamiestä toimimaan sovittelijana. Sosiaaliamies seuraa asiakkaiden oikeuksien ja aseman kehitystä. Asiakasta on neuvottava muistutuksen tekemisessä. Muistutukseen pitää vastata kohtuullisen ajan kuluessa. Kohtuullisena aikana pidetään yhdestä neljään viikkoa.

Muistutuksen tekeminen ei vaikuta asiakkaan oikeuteen hakea muutosta päätöksiin tai oikeuteen kannella asiastaan sosiaalihuoltoa valvoville viranomaisille. Ennen näitä

toimenpiteitä on hyvä keskustella asiasta joko perhehoitajan tai asiakkaan perhehoidon vastuuhenkilön kanssa.

16 Toimintaohjeen voimaantulo

Tämä toimintaohje tulee voimaan 1.1.2023.

LUOMOS

LUONNOS